

Dr. Kamuran Ali Bedir-Xan

Türkçe izahlı
KÜRTÇE
GRAMER

özgürlük
yolu yayınları

**ÖZGÜRLÜK
YOLU YAYINLARI**

ÖZGÜRLÜK YOLU YAYINLARI : 5

Birinci basım : Kasım 1977

İkinci basım : Haziran 1986

TÜRKÇE İZAHLI KÜRTÇE GRAMER

DR. KAMURAN ALİ BEDİR-XAN

özgürlük
yolu yayınları

KAMURAN BEDİRHAN'IN YAŞAMI VE ESERLERİ ÜZERİNE

Bu kitabın ikinci baskısı yapıldığında (Kasım 1977) Dr. Kamuran Bedirhan hâlâ hayattaydı. Bir yıl kadar sonra 6 Aralık 1978'de, Paris'te yaşama veda etti. Öldüğü zaman 83 yaşındaydı.

Dr. Kamuran Bedirhan uzun yaşamını halkının ulusal kurtuluş mücadelesine adadı. Kendi dönemindeki politik mücadeleler içinde yer aldı, Kürt halkının kültürüne, edebiyatına büyük hizmetlerde bulundu.

Kamuran Bedirhan, Kürt tarihinde önemli bir rol oynayan son Cizre beyi Bedirhan'in torunudur. Mir Bedirhan 1840'larda bağımsız bir Kürdistan kurmak için Osmanlı yönetimine karşı ayaklandı, çevresinde önemli bir birlik oluşturdu ve çetin savaşlar verdi. Ancak yenildi ve geniş ailesiyle birlikte Girit'e sürgün edildi, daha sonra Şam'a yerleşti ve orada öldü. Oğullarından Emin Ali Bedirhan ve onun oğulları Süreyya, Celadet ve Kamuran Bedirhan'lar mücadeleyi sürdürdüler, daha sonraki dönemlerde Kürt halkının özgürlük mücadelesinde önemli roller aldılar.

Kamuran Bedirhan yüksek öğrenimini İstanbul Hukuk Fakültesinde yaptı ve avukat oldu. Kurtuluş Savaşı yıllarında kardeşi Celadet Bedirhan'la birlikte Kürt halkının örgütlenmesi ve ülkenin bağımsızlığı için çalıştı. Bu nedenle Ankara hükümeti tarafından ikisi hakkında idam kararı çıkarıldı. Ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar. Kamuran 1926 yılında doktora yapmak üzere Almanya'ya gitti.

Gerek Celadet, gerekse Kamuran daha çocukluk ve gençlik yıllarında özel öğretmenlerin yardımıyla iyi bir eğitim görmüşler, Arapça ve Farsça'nın yanısıra Fransızca, Almanca gibi Batı dillerini iyi öğrenmişlerdi.

Celadet ve Kamuran kardeşler 1930 yılında Suriye'ye geçtiler. Celadet Bedirhan bu yıllarda latince bir Kürt alfabesi hazırladı ve gramer üstünde önemli çalışmalar yaptı. 1932 yılında HAWAR dergisi Celadet Bedirhan'ın yönetiminde yayın hayatına başladı. Kamuran Bedirhan Hawar'da ve ayrıca *Ronahi* dergisinde Fransızca ve Kürtçe olarak çeşitli yazılar yazdı. Kısa süre sonra Beyrut'a yerleşti, burada *Roja Nu* adında bir dergi çıkardı, Beyrut'taki Kürt emekçileri için dil dersleri kursu açtı, onlara öğretmenlik yaptı.

Daha sonraki yıllarda Suriye ve Lübnan'da Kürt aydınları için politik ve kültürel çalışma koşulları güçleşince Paris'e geçti. Paris'te 1848'de "Kürt Araştırmaları Merkezi" adında bir dernek oluşturdu. Kürtlere sempati duyan birçok araştırmacı ve ünlü kişi bu derneğe dayanışma gösterdi, destek oldu. Aynı yıl, kendi girişimi ile kurulan bir komite, Kürt halkının haklarının tanınması için Birleşmiş Milletlere bir memorandum verdi.

1950 yılında Sorbon Üniversitesi'nde öğretim üyesi oldu, Doğu dilleri bölümünde Kürtçe dersleri verdi. Bu görevi ölümünden birkaç yıl öncesine kadar sürdürdü.

1954 yılında evlendi.

1961 yılında Irak Kürdistanı'nda başlayan ulusal kurtuluş mücadelesinin Avrupa temsilciliğini üstlendi, halkımıza dayanışma ve destek sağlamak için önemli çabalar gösterdi.

Celadet ve Kamuran, güçlü bir bey ailesinden gelen bu iki aydın kardeş, yaşamlarını Kürt halkının kurtuluş mücadelesi gibi soylu bir davaya adadılar. Politik kavgada yenildikleri zaman da hiç bir dönemde karamsarlığa düşmediler, mücadeleden el etek çekmediler. Her keresinde kavgayı yeni biçimde ve inatla sürdürdüler. Uzun sürgün yıllarına, gurbetin yarattığı binbir soruna yığıtçe dayanmasını bildiler. Bu, yurtsever ve devrimci insanlarımızın için her zaman örnek alınması gereken bir yaşam örneğidir.

Gerek Celadet, gerek Kamuran, dil ve kültürün bir ulusun, özellikle de yüzyıllarca boyunduruk altında tutulmuş bir ezilen ulusun yaşamındaki önemini iyi kavramışlardı. Latince Kürt alfabesinin temelini attılar ve geliştirdiler. Kürt dili gramerini hazırladılar ve yazılı dilin halk arasında öğrenilmesi, yaygınlaşması için büyük çabalar harcadılar, öğretmenlik yaptılar. Çağdaş Kürt dili ve edebiyatında onların büyük emeği vardır.

Kürt halkı bu iki örnek evladını her zaman derin saygıyla anacaktır.

Mayıs - 1986

Dr. Kamuran Bedirhan'ın eserleri:

- Elfabeya Kurdi (Kürt Alfabeti)
- Elfabeya Mın (Alfabem)
- Zmanê Kurdi (Kürt Dili)
- Rêzana Zmanê Kurdi (Kürt Dil Bilgisi)
- Ferhanga Kurdi (Kürtçe sözlük, henüz yayınlanmadı)
- Zmanê Mader (Anadil)
- Destpêka Xwendinê (Okumaya Giriş)
- Parçeyên Bijarte (Seçilmiş Parçalar)
- Xwendina Kurdi (Kürtçe Okuma Kitabı)
- Tefsira Quranê (Kuranın Tefsiri)

Dersên Şerieté (Din Dersleri)

Çarinên Xeyyam (Hayyam'dan Rübailer)

Proverbes Kurd (Kürtçe Atasözleri, Lucy Paule Margeritta ile birlikte, Paris
1937)

Şihren Kurdi (Kürtçe Şiirler)

Der Adler von Kurdistan (Eyloyê Kurdistanê - Kürdistan Kartalı, Herbert
Örtel ile birlikte, Berlin, 1937)

Berfa Ronahiyê (Der Schnee des Lichtes - Aydınlığın Karı)

La Lyre Kurde (Kürtçe Şiirler, Fransızca)

Türkçe İzahlı Kürçe Gramer

YAYINCININ NOTU

Dr. Kômuran Ali Bedirhan tarafından hazırlanan bu küçük boydaki gramer kitabı, ilk kez 1974 yılında, İsviçre'de çıkan Ronahi (Aydınlık) Dergisi'nin yayınları arasında basıldı. Kurmanci lehçesinde hazırlanan bu kitapta Kürt dilinin kuralları kısaca, ama özlü biçimde verilmektedir.

Türkiye dışında, Latince Kürt alfabesinde (i) harfi Türkçe'deki (ı); (i) harfi de Türkçe'deki (i) yerine kullanılır. Ama Türkiye'de Kürtçe metinlerde bu sesler genellikle Türkçe alfabe'deki gibi yazılmaktadır. Okuyucu için kolaylık olsun diye, biz de bu sesleri Türkçe'deki gibi yazdık.

Dr. Kâmuran Bedirhan şimdi Sorbon'daki görevinden emekliye ayrılmış ve Paris'te yaşamaktadır. O ve yıllarca önce ölmüş bulunan kardeşi Celadet Bedirhan, modern Kürt yazı dilinin oluşmasında ve dilin gelişmesinde büyük çabalar gösterdiler.

Sovyetler Birliği'nde Kürtçe için eskiden Latin alfabesi kullanılıyordu. Sonradan, diğer Sovyet halklarının da ortak alfabesi olan Kiril'ce alındı.

Bu kitaptaki kurallar Sorbon, Upsala ve diğer Batı Avrupa ülkeleri üniversitelerinde Kürt dili öğreniminde esas alınmaktadır. Sovyetlerdeki sistemle arasında çok küçük bazı farklar vardır.

Okuyucular, yazı dilinin, yerel olarak değişiklikler gösteren konuşma dilinden de ufak tefek ayrılıklarını göreceklerdir. Bu durum doğaldır. İleri derecede gelişmiş dillerde bile aynı şeyerestlanır.

Bu küçük kitabın, Kürtçe metinleri okumada ve yazmada henüz yeter deneyi olmayan okuyuculara yardımcı olacağı kanısındayız.

En içten dileklerle..

Kasım 1977

Ö. Y.

Ö N S Ö Z

Sayın okurlar,

Bu gramer kitabı, Dr. Kamuran Bedirhan tarafından 1959 yılında hazırlanmıştır. Dr. Kamuran Bedirhan, uzun bir süreden beri Sorbon Üniversitesi'nde Kürt dili profesörü olarak çalışmaktadır. Kürt diliyle ilgili çok çeşitli ve değerli çalışmaları vardır.

Bu eser, Türkiye Kürtleri için ve kısa olarak hazırlanmıştır. Kendisinin, Kürtçe-Fransızca olarak hazırlanmış, ayrıntılı, büyük bir gramer kitabı mevcuttur. Yine Dr. K. Bedirhan tarafından hazırlanmış, ancak ne yazık ki henüz basılmamış 45 bin kelimelik bir Kürtçe sözlük olduğu da bilinmektedir.

Bu Kürtçe gramer kitabının aslında, gramer terimleri, genellikle Fransızca ifade edilmişti. Biz, kitabı yayına hazırlarken, bu Fransızca terimlerin büyük bir kısmını muhafaza etmekle birlikte, okuyucu için kolaylık olsun diye, bir kısmının Türkçe karşılığını yazdık veya bazılarının yerine yalnızca Türkçelerini kullandık. Yine, Fransızca ve Türkçe terimlerin yanına, bazı yerlerde Kürtçelerini de yazdık. Zaten kitabın sonunda, yazar tarafından hazırlanmış Fransızca - Kürtçe - Türkçe bir terimler listesi bulunmaktadır. Biz bu listede de, eksik olan Türkçe terimleri genellikle tamamladık.

Ayrıca, sayın profesörün kitapta kullandığı Türkçe, kendisi çok eski bir tarihten beri Türkiye'den ayrı bulunduğu için, tabii olarak, eski terimleri fazlaca ihtiva etmekte idi. Bu nedenle biz, genç kuşakların onu rahatça okumaları ve anlamaları için, kitabın dilini de biraz sadeleştirdik.

Birkaç yerde not olarak bazı bilgiler ekledik ve bunları «Ronahî'nin Notu» (R.N.) rumuzu ile belirttik. Bunlar sayıca azdır.

Kürtçe bilenler için Kürtçe gramerin kavranması, Kürtçe doğru okumayı ve yazmayı kavrama oldukça kolaydır. Üç-beş aylık bir çalışmayla bu işin üstesinden rahatlıkla gelinebilir. Şüphesiz bunun için istek ve biraz çaba gereklidir. Zaten her işin başarılması biraz çabayı gerektirir. Türlü şövenist baskılarla, kendi dillerinde eğitim imkânlarından yoksun bırakılan Kürt kardeşlerimiz, bu işi, şimdilik kendi imkânlarıyla başarmak zorundadırlar.

Bu kitabın yayınına sağlamakla okurlarımız için yararlı bir iş yaptığımız kanısındayız.

Saygılar ve iyi dileklerle..

1974

R O N A H I

KÜRT ALFABESİ

Kürt alfabesi otuz bir harften oluşmaktadır:

a b c ç d e ê f g h i î j k l m n o p q r s ş t u û v
w x y z

Bu harflerin sekizi sesli, yirmi üçü ise sessizdir.

Sesli harflerin beşi uzun, üçü ise kısa telaffuz edilir.

Uzun sesliler şunlardır: a ê î o û

Kısa sesliler şunlardır: e i u

Alıştırma:

- a Av (su), nav (isim), dar (ağaç), kar (iş), nan (ekmek), ba (rüzgar), bar (yük), baran (yağmur).
- ê Nêr (erkek), mêr (erkek, insan için), şêr (aslan), dêr (manastır), zêr (altın).
- i İn (cuma günü), din (deli), zin (eyer), şin (mavi)
- o Ol (mezhep), dor (etraf), jor (yukarı), şor (tuzlu).
- û Kûr (derin), bûn (olmak), hebûn (malik olmak).
- e Ez (ben), erê (evet), germ (sıcak), ker (eşek).
- ı Mın (benim), dın (başka), jın (kadın), rınd (iyi).
- u Kur (oğul), gur (kurt), ulaq (yaşlı at), gund (köy).

Sessiz harflerin okunuşu, q, w, x harfleri hariç, Türkçe alfabede olduğu gibidir. Esasen q, w, x harfleri Türkçe alfabede yoktur.

Bu üç harfin okunuşunu gösteren örnekler:

- q qab (aşık), qad (meydan), qada şer (harp meydanı), qenc (iyi), qefandın (muhafaza etmek).

w ew (o), welat (vatan), were (gel) westa (yorgun).

x Xani (ev), xort (genç), xurt (kuvvetli), xwarin (yemek), vexwarin (içmek), xwin (kan), xebat (iş)

Kürtçede iki harften müteşekkil, fakat bir tek ses veren bir (diphthong) mevcuttur: xw.

Misal: xwin (kan), xwarin (yemek), xwendin (okumak), vexwendin (davet etmek), xweh (kız kardeş), xwişk (kız kardeş), xwê (tuz).

Harflerin okunuşu için alıştırma :

Ev av sar e. Mala me gelek bîlînd e. Navê xweha wi Zin e. Dengê wi xweş e. Bavê te li mal e? Na; ew ne li mal e. (!) No, bavê min ne li mal e. Min du hesp hene. Du hespên min hene. Mehina te pir e. Ew xort e. Tu çawan î? Spas, ez rahat im, tu çawan î? Spas ez baş im, tu çawan î? Navê welatê me Kurdistan e. Hevalê me poloni ye. Ev bajar gelek mezin e. Navê te çiyê? Tu î Tacin? No, ez ne Tacin im, ez Ferxo me. Tu çî dixwi? Ez nan û goştî dixwim. Îro hewa gelek germ e. Zaro hero dîçin xwendegahê. Xwişka min iro hînik nexweş e. Dê û bavê min çûn Dîyarbêkrê. Çiyayên Dersîmê gelek sîpehî ne. Ew kî ye? Ew dotmama min e. Ew keça apê min e. Ew pîsmamê te ye? Roja te xweş. Evara te xweş. Şeva te xweş. Dîlê tîrsok singa gewr na bine. Xebat şêr e, dest avêt ê dibe rovi. Dînya gulek e, bîhn bîke û bîde hevalê xwe. Şêr şêr e, çî jin e, çî mêr e. Zencîrbendbûn jî şêr re ne tu ar e. Tîştê ko dest dîke dê û bav na ke. Bî xweziya dest na gîhe baqa keziya. An mêrê baş be, an bîvir û das be, an bîmir jî xwe xelas be. Hesp dîbeze, sîwar pesnê xwe dîde. Nanê mêran li ser mêran deyn e.

(!) No olumsuz, Kürtçede genellikle na olarak kullanılır. (Y.N.)

BÖLÜM : 1

1. İsim, cins, edat :

Kürtçe'de isimler cins isim ve özel isim olarak ikiye ayrılır. Sayı bakımından tekil ve çoğul isim; cins bakımından da erkek ve dişi olarak ayrılırlar.

2. Cins edatı :

Bir isim, tarif, tayin veya tavsif edildiği (niteliği söylendiği) taktirde veya **ko** zamirinden önce gelirse, ismin sonuna cins edatı eklenir. (1)

Bu cins edatı, erkek için **ê**, dişi için **a** dır. Her iki cinsin çoğulu için **ên** dir.

Cins edatı, aynı zamanda genitifi (izafet) teşkile yarar.

Misal :

Hesp (at). Hespê mın = atım, benim atım. Mehin = kısrağ. Mehina mın = kısrağım, benim kısrağım. Hespên mın = atlarım, benim atlarım. Mehinên mın = kısraklarım, benim kısraklarım. Hespê bavê mın = babamın atı. Hevalê qenc = iyi arkadaş. Jina bedew = güzel kadın. Hevalên qenc = iyi arkadaşlar. Jinên çeleng = şık kadınlar. Mirovê ko mın dit = Benim gördüğüm adam. Jina ko te dit = senin gördüğün kadın. Mirovên ko me ditn = bizim gördüğümüz adamlar. Jinên ko we ditn = sizin gördüğünüz kadınlar.

3. Eğer ismin son harfi sesli (voyelle) ise cins edatından önce y harfi gelir: yê, ya, yên.

(1) **Ko** zamiri Kürtçede genel olarak **ku** diye kullanılır. (Y.N.)

Misal :

Bra = kardeş; Brayê mın = kardeşim; Brayên mın = kardeşlerim.

4. Eğer isim (ê) veya (i) sesli harflerinden biri ile nihayet buluyorsa, ê ve i uzun sesli harfleri, yerlerini e ve ı kısa sesli harflerine terkederler....

Misal :

Dê = anne. Deya mın = annem, benim annem. Dıya mın = annem.

Pê = ayak. Peyê mın = ayağım. Pıyê mın = ayağım.

Xwê = tuz. Xweya spi = beyaz tuz.

Rê = yol. Reya mın = yolum.

Masi = balık. Masiyê sor = kırmızı balık.

Xani = ev. Xaniyê wan = onların evi.

Kani = menba, su kaynağı. Kaniyê gundê me = köyümüzün kaynağı.

5. Eğer bir cümlede birkaç isim birbirlerini takip ediyorlarsa, ancak son isim cins edatını alır.

Misal :

Dê û bavê mın = anam ve babam.

Hesp û mehina mın = atım ve kısırağım.

İşaret edelim ki her iki veya daha ziyade isme cins edatının ilavesi bir yanlış teşkil etmez:

Hespên mın û mehina mın, da denebilir. Ufak bir alıştırma:

Rûyê wi. Dengê hevalê mın. Hevale xweha mın. Çıyayên Kûrdistanê. Deşta Dıyarbekrê. Stranên dengbêjan. Zaroyên Bismamê te. Şêr û pilingê daristanê.

6. Tayin, tarif veya tavsif edilen bir isim, bir ikinci defa tavsif edilecekse (nitelenecekse), sıfattan önce, ismin cins ve adedine göre, yê, ya, yên edatlarından birini kullanmak gerekir.

Misal :

Hevalê mın yê delal = benim aziz arkadaşım. Xweha mın ya piçûk = benim küçük kız kardeşim. Hevalên mın yên kurd = benim Kürt arkadaşlarım.

Konuşma dilinde yê, ya, yên edatları, ê, a, ên şeklinde kullanılırlar:

Brayê mın ê delal = aziz arkadaşım.

(î) cinssiz edatının kullanılış şekli:

Eğer isim iki sıfat tarafından niteleniyorsa, ikinci sıfattan önce (i) edatının kullanılması gerekir:

Hevalê mın yê delal l qenc = benim iyi ve sevgili arkadaşım.

İki sıfatın arasına (û) bağlacı konarak da aynı şey ifade edilebilir:

Hevalê mın yê delal û qenc.

Alıştırma :

Xweha mın ya delal l mîhrivan = benim aziz ve şefkatli kız kardeşim.

Şagirtên mın yên hêja û xebatkar = benim kıymetli ve çalışkan talebelerim.

Taxeyek ji taxeyên bajêr l dûr = Şehrin uzak mahallerinden biri.

Hespek ji hespên bavê mın l çêtir = Babamın iyi atlarından biri.

7. Article Indefini (Bellirsiz tanım harfi):

Her iki cins için (ek) dir. Her iki cinsin çoğulu için de (ln) dir.

Misal :

Bav = baba, bavek = bir baba.

Xwişk = kız kardeş, xwişkek = bir kız kardeş.

Hesp = at, hespek = bir at, hespin (des chevaux) = atlar.

8. Çoğul (pirejmar)

Bir Kürtçe ismin çoğulu üç şekilde ifade olunur:

- a) Cins edatı veyahut belirsiz tanım harfi (article indefini) vasıtasıyla,
- b) Deklinezon (isim çekimi) edatı ile,
- c) Fiil vasıtasıyla.

Gelecek bölümlerde bu şeklleri izah edeceğiz.

9 Kürtçede niteleme sıfatı değişikliğe uğramaz.

10. Soru, Kürtçede cümlenin tabii şeklini değiştirmez. Soru, cümledeki ses ve vurgu değişimi ile ifade edilir.

Te dit = gördün. Te dit? = Gördün mü?

Soruyu güçlendirmek için, cümlenin başına **ma** veya **gelo** kelimelerini eklemek mümkündür. Bu kelimeler Türkçede, **aca-ba, nasıl oluyor da**, sözlerinin görevini yapar.

Misal :

Ma te ew ne dit? = Nasıl, sen onu görmedin mi?

Gelo dotmama te hat? = Acaba amcan kızı geldi mi?

11. Cümle, Kürtçede genellikle özne (fail) ile başlar, yüklec (attribu veya complément) onu izler ve fiil ile son bulur.

Misal :

Ez ciwan im. = Gencim. Tu Kurd i = Kürtsün. Ez avê vedixwim = Su içiyorum.

Hareket ifade eden fillerle çeşitli indirekt fiillerde, fiil, yüklec'ten önce gelir.

Misal :

Ez dıçım Bıdlisê = Bitlis'e gidiyorum.

Ez zaroyên xwe tinim bajêr = Çocuklarımı şehre getiriyorum.

Mın got wl = Ona söyledim.

Ez dıdım wan = Onlara veriyorum.

BÖLÜM : 2

12 Cins Erkek isimler :

1. Erkek canlı varlıkların tümü.
2. Sayıların adları, **yek** (bir) hariç olmak üzere.
3. Akar suların cins ve özel isimleri, **co** (kanal) ismi hariç olmak üzere.
4. Renkler, isim halinde kullanıldıkları zaman.
5. Bütün madenlerin isimleri.
6. Ehli hayvanların ürünleri, süt ve süttten yapılan yiyecekler; hiri (yün), liva (ince yün, yapağı) ve lorik (yoğurt kitlesi) kelimeleri hariç olmak üzere.

Dişi isimler :

1. Dişi varlıkların tümü.
2. İkamet edilebilecek yerlerin isimleri; kon (çadır), xani (ev), axur ve stewil (ahır) isimleri hariç olmak üzere.
3. Bütün ulaştırma araçlarının isimleri.
4. Coğrafi özel isimler; ırmak ve dere isimleri hariç olmak üzere.
5. Gökte bulunan ve gökten yağın şeyler; ezman, sema (gök-yüzü), ba (rüzgar) isimleri hariç olmak üzere.
6. Bütün hastalık ve acı isimleri.
7. Pişmiş yiyeceklerin isimleri; nan (ekmek), goşt (et) isimleri hariç olmak üzere.
8. Müzik aletleri ve büro malzemesi isimleri.
9. Sıfatlardan yapılan isimler:

Mezin = büyük; mezinahi = büyüklük;

spehl = güzel, spehiti = güzellik.

Pir = ihtiyar; piriti = ihtiyarlık..

10. İsim olarak kullanılan mastarlar:

Mırın = ölmek. Mırına mın = benim ölümüm.

Xwarın = yemek. Xwarınd te = senin yemeğin.

11. Bazı isimler erkek ve dişi olarak kullanılabilirler:

a) Belirttikleri şahsa göre :

Heval = arkadaş. Hevalê mın = erkek arkadaşım. Hevala mın = kız veya kadın arkadaşım.

Dersdar = öğretmen.

Dersdarê mın = erkek öğretmenim.

Dersdara mın = bayan öğretmenim.

b) Hayvanların cinslerine göre, genellikle kendilerine özgü isimleri vardır.

nêrl : teke

hesp : at

beran : koç

boxe : boğa

ker : eşek

gur : kurt

se : köpek

bızın : keçi

mehin : kısrak

mi : koyun

çêlek : inek

manker : dişi eşek

dêlegu. : dişi kurt

dêlese : dişi köpek

13. Diğer bir kısım hayvan isimleri erkek veya dişi olarak kullanılırlar :

Rovî (tilki), şêr (aslan) isimleri genellikle erkek olarak kullanılırlar.

Hırç (ayı), kevok (güvercin), qıjık (saksağan) isimleri ise dişi olarak kullanılırlar.

14. Bu gibi durumlarda cins tayin edilmek istenirse, isimden sonra nêr veya mê gibi cins belirten kelimelerden biri kullanılabilir.

Hırça nêr = erkek ayı.

Hırça mê = dişi ayı.

Cins belirten nêr ve mê kelimelerini ismin başlangıcına da eklemek mümkündür :

Kew = keklik, nêrekew = erkek keklik. Mêkew = dişi keklik.

15 Bazı isimler, erkek veya dişi olmalarına göre, değişik anlama gelirler :

Mala mın = evim. (Burada «mal» ev demektir ve dişidir).
Malê mın = malım. (Burada «mal», mal-mülk anlamındadır ve erkektir.)

Dar = ağaç (dişi)

Dar = odun (erkek)

Kar = kazanç (dişi)

Kar = iş (erkek)

Ben = evlek (dişi)

Ben = ip (erkek)

BÖLÜM : 3

16. Dèclinaison (çekim)

Kürtçede isimler deklina edilirler. Dekline edatları erkek için **l**, dişi için **ê**, her iki cinsin çoğulu için **an** dir.

1. Bir isim, diğer bir ismi tayin ettiği veya belirttiği hallerde :

Dengê hespl = atın sesi

Rengê mehinê = kısırağın rengi.

Dengê hespan = atların sesi.

Rengê mehinan = kısırakların rengi.

2. İsimden önce bir edat mevcut ise :

Lı Diyarbêkrê = Diyarbakırda.

Ez ji Diyarbêkrê têm = Diyarbakır'dan geliyorum.

Mın ji Sinemê re sêvek da = Ben Sinem'e bir elma verdim

3. İsim, müteaddi (transitif, geçişli) bir fillin mazl zamanlarında, fillin faili (öznesi) olduğu taktirde:

Mehinê xwar	=	kısarak yedl.
Mehinan xwar	=	kısaraklar yedl.
Keçike dit	=	kız gördü.
Keçikan dit	=	kızlar gördü.
Sinemê kevirek avêt	=	Sinem bir taş attı.

Geçişli bir fillin şimdiki ve gelecek zamanlarında «complement»i (yükleci) olduğu taktirde :

Sinem keçikê dibine	=	Sinem kızı görüyor.
Xwişk kitêbê dixwîne	=	Kız kardeş kitabı okuyor.

17. Bir veya iki heceli olup bir veya iki a harfini ihtiva eden erkek isimler, aşağıdaki şekilde deklîne edilirler:

Normatif (yalın) hal :

Deklîne edilmiş hal :

Aş	(Değirmen)	êş
ba	rüzgar	bê
axa	ağa	axê
xanl	ev	xêni
bajar	şehir	bajêr
zman	dil, lisan	zmên
çıya	dağ	çiyê

18. E harfl ile nihayet bulan dişil isimler, e harfinin ê harfl ile değiştirilmesi yoluyla deklîne edilebilirler. Yani bu halde iki biçimde deklîne imkanı vardır. Mase (masa) kelimesini

örnek olarak alalım :

1. Lı ser masê
2. Lı ser maseyê

A harfi ile biten erkek isimlerin çoğul çekimi, kelimelerin sonuna **n** harfinin eklenmesiyle de mümkündür :

1. Lı ser çıyan
2. Lı ser çıyayın

19. Article indefini'yi (belirsiz tanım harfini) almış bir isim, aynı şekilde deklîne edilir.

Dengê hespeki	rengê mehinekê
Dengê hespinan	rengê mehininan
Mehinekê xwar	mehininan xwar
keçikekê dit	keçikinan dit

Çoğul çekiminde **n** harfi, konuşma dilinde genellikle kullanılmamaktadır.

20. Belirsiz tanım harfini almış dişi isimler, belirttikleri ve nitelendikleri zaman **e** edatını alırlar :

mehinek	mehineke spi
mehinin	mehinine ciwan

21. Nida (ünlem) halinde de isim deklîne edilir. Deklîne edatları, erkek için **o**, dişi için **ê** ve her iki cinsin çoğulu için **ino** dur :

Pismam	pismamo!
Xwişk	xwişkê!
Mırov	mırovino!
Dotmam	dotmamino!

Alıştırma :

Ew ji Dıyarbekrê tê. Ez dıçım Meletyê. Her du brayên mın cûn Bıdlisê. Ev destmal sor e. Kıtêbên mın yên kurdi. Dı bexça me de gulçiçekine bıhındar hene. Şêr bı lepê xwe, şêx Hadî nayê hawara te. Desthılanın feraca xeyrê ye. Barê mın gıran e.

Ez ê sibe herim bajêr. Şagirt guhdariya dersdarê xwe dîkin. Zaro sibe zû dîçin xwendegahê û tê de hini xwendin û nivisandina zmanê xwe yê şirin dîbin. Dîvê kurd hini xwendin û nivisandina zmanê xwe bîbin. Ez jî hevalên xwe hez dîkim. Zaro hejî dê û bavê xwe dîkin. Çeko û Tacin kurapên mîna in. Xort dî nav gundan de digerin û xelkê hini xwendin û nivisandina Kurdi dîkin; mala wan ava be.

BÖLÜM : 4

22. Şahıs zamirleri (Pronavê kesin)

Kürtcede iki grup şahıs zamiri vardır.

Birinci grup :

İkinci grup :

ez	ben	mîna
tu	sen	te
ew	o	wî (erkek), wê (dîşî)
em	biz	me
hon (¹)	siz	we
ew	onlar	wan

23. Birinci grup zamirlerle :

1. Olmak (être) fiilinin bütün zamanları;
2. Geçişsiz (intransitif) fiillerin bütün zamanları;
3. Geçişli fiillerin şimdiki ve gelecek zamanları çekilirler.

24. İkinci grup zamirlerle :

1. (avoir, devoir) malik olmak, arzu etmek ve mecbur olmak fiillerinin bütün zamanları;

(¹) Genellikle **hûn** diye kullanılır.

2. Geçişli fiillerin bütün mazi zamanları(kipleri) çekilirler.

25. Bir cümlede fail (özne) birinci gruptan bir zamir ile ifade ediliyorsa, meful (nesne) ikinci gruptan bir zamir ile ifade edilir.

Misal :

Mehin avê vedixwe. Ew wê vedixwe.
Tacin brayê xwe dibine. Ew wi dibine.

26. Eğer bir cümlede özne, ikinci gruptan bir zamir ile ifade ediliyorsa, nesne, birinci gruptan bir zamir ile ifade olunur.

Misal :

Mehinê av vexwar. Wê ew vexwar.
Sinemê xweha xwe dit. Wê ew dit.
Tacini brayê xwe dit. Wi ew dit.

27. Kürtçede zamirler, isimler gibi deklene edilirler ve ikinci grup zamirler, birinci grup zamirlerin deklene şeklidirler.

Alıştırma :

Te ez ditim. Mın tu ditî. Wi ez brindar kırım. Ez wan dıbinım.
Wan ez ditim.

28. Mülkiyet sıfatları (Les adjectifs possessifs), Kürtçede ikinci zamir gurubunun aynıdırılar.

Misal :

Brayê mın; xwişka wi; hevalê me; zaroyê wi; cihê te; navên wan; mala wê.

29. Bûn (être) fiilinin şimdiki zamanı:

Ez im, tu î, ew e, em in, hon in, ew in.

Misal :

Ez kurd im, Tu tirk î, ew fransız e, em kurd in, hon tirk in, ew fransız in.

30. Eğer fillden önce gelen **kellme sesli bir harfle bitiyorsa**, fiil aşağıdaki şekli alır:
me , yi , ye , ne , ne , ne .

Misal :

Ez poloni me, tu Soro yi, ew birçi ye, em birçi ne, hon poloni ne, ew diketl ne.

Alıştırma :

Ew ji bajêr tê. Mın mala xwe firot.

Ez dengê te dibihisim, lê te na binim. Mala te li kû ye? Mala mın di teniştê mizgeftê de ye. Zaro çi dikin? Z a r o dileyizin û pê dixweş dibin. Te çi xwar? Mın hinik goşt xwar. Meta Sinemê li kû ye? Ez nizanim. Te kitêba xwe wında kir? No, mın ew wında nekir. Tu li çi digeri? Ez li kitêba xwe digirim. Hon bî kurdi dızanin? Belê, em pê dızanin. Eve xaniyê mın. Di niziki mala me de goleke mezin heye. Sibe em ê herin nêçirê. Herwekî iro in e, zaro na çin xwendegahê. Di zivistanê de hewa sar e, lê der havinê hewa germ e. Baran dibare. Berf datê. Hesp dibeze. Ferzende hevalê me ye. Ciranê te çi got te?

BÖLÜM : 5

31. **Pronom personal abrêgê** (kısalmalı şahıs zamiri)

Bu zamir **ê** veya **yê** şeklindedir; **wi**, **wê** zamirlerinden birinin yerine kullanılır ve onun görevini yapar. Bu zamirin kullanılması ifadeye açıklık verir.

Misal :

Mın ji wi re got, yerine, mın got ê;
ben ona söyledim.
Mın ji wi re da, yerine, mın da yê;
ben ona verdim.

Ez jı wê re dibêjim, yerine, ez dibêjim ê;
ben ona söylüyorum.

Yukarıda görüldüğü gibi bu zamirin cinsl yoktur; erkek wı, dişi wê zamirlerinden birinin yerini tutabilir.

32. Pronom contractes (Bileşik zamir)

Wı ile wê zamirleri, bazı edatlarla kısaltılabilirler.

Misal :

Bı wı re, bı wê re, yerine, pê re

Ez bı wı re çûm = ez pê re çûm.

Ez bı wê re hatım = ez pê re hatım.

Jı wı, jı wê yerine, jê

Mın jı wı stand = mın jê stand.

Mın jı wê bıhist = mın jê bıhist.

Ew jı wı maye = ew jê maye.

Aynı kurala göre :

lı wı,	lı wê	yerine	lê
jı wı re,	jı wê re	»	jê re
dı wı de,	dı wê de	»	tê de
dı wı re,	dı wê re	»	tê re
bı wı	bı wê	»	pê

Verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, eğer edat basit ise zamirle birleşmekte ve özel bir şekil almaktadır. Eğer edat bileşik ise, edatın birinci kısmı, zamirle birleşmekte ve ikinci kısım ayrıca kullanılmaktadır.

Alıştırma :

Te jı Tacin re hespê wı da? Belê mın da yê. Te jı cıranê xwe re navê xwe got? Belê, mın got ê. Tu bı brayê xwe re hat? Belê, ez pê re hatım. Te ev hesp jı hevalê xwe stand? Belê, mın jê stand. Tu lı mal bû? Belê, ez lê bûm. Tu bı kurdî dızanı? Belê ez pê dızanı.

33. Özneye dönüşlü zamir (Pronom reflechi)

Bu zamir Kürtçede **xwe** dir .Türkçeye, «kendimi» şeklinde çevrilebilir.

Xwe zamiri, her iki cins; erkek-dişi, tekil-çoğul için aynıdır.

Misal :

Ez xwe dıšom: Kendimi yıkıyorum.

Hon xwe dıbinın: Siz kendinizi görüyorsunuz.

Bala xwe bıdın dersa xwe: Dersinize dikkat edin.

34. Pronom reciproque (mütekabiliyet bildiren zamir) :

Bu zamir **hev** ve **hev û du** şeklinde kullanılır.

Misal :

Hon hev û du naş dıkin: Siz birbirinizi tanıyorsunuz.

35. Pronoms composés (uyuşmalı zamir)

Ez bı xwe	ben	bizzat	mın	bı xwe
tu bı xwe	sen	»	te	bı xwe
ew bı xwe	o	»	wi,wê	bı xwe
em bı xwe	biz	»	me	bı xwe
hon bı xwe	siz	»	we	bı xwe
ew bı xwe	onlar	»	wan	bı xwe

36. Verbe avoir, hebûn

Malik olmak fiilinin şimdiki zaman kipi.

Müşbet

Mın	heye	benim var
Te	heye	
wi	heye	
wê	heye	
me	heye	
we	heye	
wan	heye	

Menfi

Mın	ni ne	benim yok.
te	ni ne	
wi	ni ne	
wê	ni ne	
me	ni ne	
we	ni ne	
wan	ni ne	

37. HEBÛN, DIVÊTIN fiilleri ile geçişli fiillerin mazî zamanları complement (nesne, tümleç) leri ile uygunluk gösterirler. Eğer nesne çoğul ise fiil çoğul haline konur. Hebûn fiilinin şimdiki zaman kipi «hene»dir. (çoğulu)

Misal :

Mın hevalek heye. Mın sêvek heye.
Mın kîtêb hene. Mın du heval hene.
Mın sêvin hene. Wi sê hesp hene.

38. Kürtçede yukarıdaki cümleler şu şekilde de ifade edilebilir :

Hevaleki mın heye. Du hevalên mın hene. Sêvên mın hene.
Sê hespên wi hene.

39. Hebûn, divêtin fiilleri ile geçişli fiillerin mazi zamanları, yukarıda da belirttiğimiz gibi, nesnelere ile uygunluk gösterirler. Bu fiiller aynı zamanda nesnenin çoğul olduğunu da belirtirler. (Nesnenin çoğul takısı olmadığı durumlarda)

Misal :

Mın sêv heye Benim elmam var.
Mın sêv hene : Benim elmalarım var.
Mın hesp heye : Benim atım var.
Mın hesp hene : Benim atlarım var.

Bu fiillerin faili (öznesi) daima deklîne edillir ve deklîne (çekim) edatı çoğul haline konurlar.

Misal :

Zaro sêvek heye : Çocuğun bir elması var.
Zaroyan sêvek heye : Çocukların bir elması var.
Zaro xwend : Çocuk okudu.
Zaroyan xwend : Çocuklar okudular.
Zaroyan sêvin hene : Çocukların elmaları var.

BÖLÜM : 6

40. Malikiyet (ilgi-lyelik) zamirleri

<u>Erkek</u>		<u>Diş</u>	
Yê mın	, yê xwe	Ya mın	, ya xwe
Yê te	, yê xwe	Ya te	, ya xwe
Yê wl	, yê xwe	Ya wi	, ya xwe
Yê wê	, yê xwe	Ya wê	, ya xwe
Yê me	, yê xwe	Ya me	, ya xwe
Yê we	, yê xwe	Ya we	, ya xwe
Yê wan	, yê xwe	Ya wan	, ya xwe

Her iki cinsin çoğulu

Yên mın, yên xwe; yên te, yên xwe, yên wl, yên xwe; yên wê, yên xwe; yên me, yên xwe; yên we, yên xwe; yên wan, yên xwe.

Misal :

Mala te mezin e? No, ya mın piçuk e. Kitêba xweha te sor e? No, ya wê reş e. Mehina brayê te ciwan e? Belê, ya wi ciwan e. Ev e kitêba mın, te ya xwe çire ne ani? Mın ya xwe wında kır. Hespê mın reş e, lê yê te spl ye. Kitêbên me piçûk in, lê yên we mezin in.

Mastarlar :

Kürtçede mastar ekleri **n** ve **in** dir. Bütün mastarlar **n** veya **in** harfleriyle son bulurlar. Eğer kök sesli bir harfle bitiyorsa mastar eki **n**, eğer sessiz bir harfle bitiyorsa mastar eki **in** dir.

Misal :

<u>Mastar</u>	<u>Kök</u>	<u>Mastar eki</u>
Dan	da	n
kırın	kır	n
zanın	zani	n
anın	anı	n
ditin	dit	ın
gotın	got	ın
kırın	kır	ın

Mastarın kökü, fiilin bütün mazl zamanlarını belirler; ancak fiilin ifade ettiği zamana göre, gerekli ön-ek ve takıların ilavesi zorunludur.

Mazl (geçmiş) zamanlar :
Dilî geçmiş (Haber kipi)

Mın	da	mın	anı	mın	dit	mın	kır
te	da	te	anı	te	dit	te	kır
wi	da	wi	anı	wi	dit	wi	kır
wê	da	wê	anı	wê	dit	wê	kır
me	da	me	anı	me	dit	me	kır
we	da	we	anı	we	dit	we	kır
wan	da	wan	anı	wan	dit	wan	kır

Şimdiki zamanın hikâyesi (Imperfait)
(Haber kipi)

Mın	dıda	mın	dıanı	mın	ditit	mın	dıkır
te	dıda	te	dıanı	te	ditit	te	dıkır
wi	dıda	wi	dıanı	wi	ditit	wi	dıkır
wê	dıda	wê	dıanı	wê	ditit	wê	dıkır
me	dıda	me	dıanı	me	ditit	me	dıkır
we	dıda	we	dıanı	we	ditit	we	dıkır
wan	dıda	wan	dıanı	wan	ditit	wan	dıkır

Miş'li geçmiş (Haber kipi)

Mın	daye	mın	aniye	mın	ditiye	mın	kırıye
te	daye	te	aniye	te	ditiye	te	kırıye
wi	daye	wi	aniye	wi	ditiye	wi	kırıye
wê	daye	wê	aniye	wê	ditiye	wê	kırıye
me	daye	me	aniye	me	ditiye	me	kırıye
we	daye	we	aniye	we	ditiye	we	kırıye
wan	daye	wan	aniye	wan	ditiye	wan	kırıye

Eğer nesne çoğul ise veya nesnenin çoğulu ifade edilmek isteniyorsa, fiil çoğul haline sokulur. Bu taktirde fiile **n** harfl eklenir.

Misal :

Mın kîtêbek ani	:	Mın du kîtêb anin.
Mın sêvek da	:	Mın du sêv dan.
Mın hevalâ xwe dit	:	Mın hevalên xwe ditın.
Mın karek kırıye	:	Mın du kar kırıne.

Mazi zamanların olumsuz (menfi) biçimini **ne** edatı bildirir.

Misal :

Mın kır	:	Mın ne kır.
Mın da	:	Mın ne da.
Mın got	:	Mın ne got.
Mın diani	:	Mın ne diani.

Te hespê xwe ani? No, mın ew ne ani.

Te kîtêbê xwe da brayê xwe? No, mın ew ne da wi.

Te ji brayê xwe re çı got? Mın jê re tıştek ne got.

Te pısmamê xwe dit? No, mın ew ne dit.

BÖLÜM : 7

41. İşaret zamirleri (Pronavê işarki)

Her iki cinsin tekli ve çoğulu için, yakında bir şahıs kastediliyorsa **ev**; uzak bir şahıs (veya şahıslar) **ew** dir.

Teyid kasdolunduğu taktirde:

Erkek tekil için: evê ha, ewê ha

Dişi tekil için: eva ha, ewa ha

Her iki cinsin çoğulu için: evên ha, ewên ha, şeklinde kullanılır.

42. İşaret zamirleri, isimlerin deklina edildikleri (çekildikleri) hallerde, aynen isimler gibi deklina edilirler: **ev, ew** deklina edilmiş şekilleri :

Yakın

vi

vê

van

Uzak

wî

wê

wan

erkek

dişi

çoğul

Misal :

Mın ev da te : Ez vi dıdim te.

Te ew da mın : Tu wê didi mın.

43. İlgî zamiri (Pronavê girêki)

Bu zamir **ko** dur.

Misal :

Mirovê ko hat. Xaniyê ko te kiri. Mirovê ko tu bavê wî nas diki. Keçika ko dotmama te ye. Hespên ko me firotin.

44. Soru zamirleri (Pronavê pırsiyarki)

Başlıca soru zamirleri **ki** ve **çı** dir. Ki zamirinin deklina edilmiş şekli **kê** dir. Ki zamiri bir şahsın, çı zamiri şeyin yerini tutarlar.

Misal :

Ew ki ye? Ew Tacin e.
Ew çı ye? Ew kitêb e.
Tu çı dıxwazi? Ez hespeki dıxwazım.
Ki hat? Apê te hat.
Tu kê dibini? Ez Brayê te dibinım.
Tu ki yi? Ez ciranê te me.
Ev çı ye? Ev darek e.

45. Soru zamirleri **kijik, kijan** bir şahsın veya bir şeyin yerini tutarlar.
46. Bu zamir aynen isimler gibi çekilir. Çekim edatları, ismin çekimine mahsus edatların aynıdır.

Misal :

Tu kijikê dıxwazi? Tu kijanê dıxwazi?
Tu kijiki dıxwazi? Tu kijani dıxwazi?
Tu kijikan dıxwazi? Tu kijanan dıxwazi?

47. Belgisiz zamirler (Pronavê nebinavkırıl)

1. Grup:

her yek, yek, her kes, tu kes, her
tışt, tu tışt, filan, filan kes.

2. Grup:

hemi, hın, hınek, çendek.

3. Grup:

heçi, behvan, çend, filan û behvan, tu, gi, gış, hiç,
filan û filan, hev, hev û du.

48. Belgisiz zamirlerin birinci grubu aynen isimler gibi çekilirler. İkinci gurubun yalnız çoğulları çekilirler. Üçüncü gurup çekilmezler (deklinedilmezler).

Misal :

Yek hat. Yekê got. Yekî dıgot. Yekê dıgot yekî. Hemıyan got. Jı mın re çendekan bıkıre. Tu kes ne hat. Kesek ne hat. Mın tu tışt ne dit. Tu kesi got. Ez tu kesi nas na kım. Mın jı tu kesi re ne got. Tu tışt ni ne. Her kesi got. Mın jı her kesi bihist. Her tışt hazır e. Jı her tıştı bêtır. Ez hınan dıblınım. Heçi ko vi tıştı dibêje. Hınekan got. Hın dereng hatın. Jı hev û du hez bıkın. Mın bı yekî re axaft. Hın jıyına xwe bı hêviyê derbas dıkın. Ez jı hevalên xwe hınekan dıblınım. Me bêje fılan û behvan, yek bı yek bınav bıke.

BÖLÜM : 9**49. Niteleme sıfatları (Rengdêrên wesfin)**

Kürtçede niteleme sıfatları, niteledikleri isimden sonra gelirler :

Xaniyê nû. Mezela mezin. Hevalâ cıwan. Zaroyê qenc. Hesp û mehin reş in. Dengê hevalê mın spehi ye. Ferzende hevaleki baş e.

50. Diminutif (Hûredar-küçülten)

Küçültme ekleri, Kürtçede **ek, ik, ok ve kok'**turlar.

Misal :

Met, metık; xweş, xweşik; xwişk, xwişkok.

Bazı isimler, küçültme ekini almış olmakla birlikte zamanla küçülme anlamını yitirmişlerdir :

Jınık, keçik kelimelerinde olduğu gibi..

51. Comparatif, yahut kıyaslama sıfatı (Berhevda).

Kürtçede kıyaslama eki **tır** dir.

Misal :

Mezin	:mezintır	xweş	:xweştır
Çak	:çaktır	Çê	:çêtır
Bilind	:bilindtır		

52. **Superlatif**, yahut büyültme sıfatı (Berhemin)

Büyültme sıfatı, isimden önce **yê, ya, yên** malikiyet zamirlerinden birisinin, ismin, cins ve adedinə göre, kullanılmasıyla ifade olunur.

Misal :

Yê mezıntır Ya mezıntır Yên mezıntır
Kürtçede superlatifi **tırin** ekiyle de ifade mümkündür.

Misal :

Mezıntırin Bılındırin Spehitırin

53. Superlatifi, bazı hallerde, eşitlik zarfı olan **Bı qasi** ile de ifade mümkündür.

Misal :

Ez bı qasi te dewlemend im. Ew bı qasi wi xurt e.

54. **Malikiyet sıfatları** (Rengdêrên xwediti)

Malikiyet sıfatları, ikinci grup şahıs zamirlerinin ayıdır :
mın, te, wi, wê, me, we, wan.

Misal :

Hevalê mın. Brayê te. Hespê wi. Qesra me. Xaniyê we
Braziyê wan. Apê wê.

55. Malikiyet sıfatı **xwe**

Bir cümlede özne, eğer nesne üzerinde bir malikiyete sahipse, burada malikiyet sıfatı —cins ve adedi ne olursa olsun— **xwe** malikiyet sıfatı ile ifade olunur.

Misal :

Ez kurê xwe dîbinim. Duhi mın hevalê xwe Tacin dit. Pêr
te kitêba xwe ne anî. Ew diçe mala mamê xwe. Ferzende nesax
e, ji mala xwe dernakeve. Wan, cilên xwe yên nû lî xwe kîrîn.
Hero ez dî xwendegahê de kurê xwe dîbinim. Te mehinên xwe
anîn? Ez ji welatê xwe hez dikim. Wê keça xwe şuşt. Wi hevalên
xwe ditin. Wan hevalên xwe ditin. Wan keçên xwe şuştin.

BÖLÜM : 10

56. İşaret sıfatları (Rengdêrên işarki)

İşaret sıfatları, yakın şahıs.veya şey için **ev**, uzak şahıs veya şey için **ew** dir.

Misal :

Mın ev mırov dit. Mın ev keçık dit. Te ev mırov aıtın. Wan ev xani dit. Mın ew mırov dit. Mın ew keçık dit. Te ew mırov ditın. Wan ew xani dit.

Bu işaret sıfatlarının cins ve adedi yoktur.

57. Bu işaret sıfatlarının çekiml aşağıdaki gibidir:

Vi, vê, van, wi, wê, wan.

Vi, wi erkek tekil için

Vê, wê dişi tekil için

Van, wan her iki cinsin çoğulu için.

Bu işaret sıfatları, ismin deklîne edildiği hallerde deklîne edilirler.

Misal :

Ez vi mırovi dıbinım. Ez vê keçıkê dıbinım. Ez van mırovan dıbinım. Tu van keçıkan dıbinı. Hon wı peyayı dıbinın. Ew wê keçıkê dıbinın. Ez wan mırovan dıbinım. Tu wan keçıkan dıbinı. Ez vi çıyayl dıbinım. Hon wê deştê dıbinın.

58. İşaret sıfatlarından biri, bir isimden önce gelirse, ism erkek de olsa deklîne edilmesi zorunludur.

59. İşaret sıfatının teyidi kast olunursa **ev**, **ew** sıfatları aşağıdaki şekli alırlar:

ev... he, ew... ha

Misal :

Ev mırovê he. Ev keçka he. Ev mırovên he. Ew mırovê ha.

Êw keçıka ha. Êw mirovên ha. Êw keçikên ha.

60. **Soru sıfatları** (Rengdêrên pırsıyarki)
Soru sıfatları **kijan, çend, çı** dir.

Misal :

Kijan mirov hat? Kijan jınikê got? Saet çend e? Tu çend sali yi? Gelo hon çı mirov in? Tu çı kes i?

61. **Belgisiz sıfatlar** (Rengdêrên nebinavkiri)

Tu, filan, her, herçi, gelek, hevqas, hemi, zehf, çend, hiç belgisiz sıfattırlar.

Misal :

Hemi mirovan dıgot. Hersal dınya dı bıharê de cıwan dıbe. Mın iro filan jınik dit. Heke hon şireta comerdıyê dıdın çend misalan bıdın. Hın gulçiçek bı şev vedıbın. Jı xwe re çend hevalan bıbijêre; çend hevalên qenc. Zaro hemi banı seydayê xwe dıkın.

BÖLÜM : 11

62. **Sayı sıfatları** (Rengdêrên [marin])

1. Sayılar esas itibariyle isimden önce gelirler:

Pênc mirov. Heft hesp. Du gund. Bist û yek sêv.

Saatın kaç olduğu söylendiği zaman sayı isimden sonra gelir:

Saet çend e? Saet çar e. Saet deh e. Saet çar kêm bist e.

2. Eğer sayıdan önce bir edat, veya edatı izleyen bir isim gelirse sayı deklina edilir.

Misal :

Jı çaran heta heftan. Ez dı saet çaran de hatım. Dı sala blst û heftan de.

3. Fakat sayı bir edattan sonra gelir ve sayıyı bir isim iz-

lirse; yani sayı edatla isim arasında olursa, deklîne edilmez. Bu halde isim deklîne edilir.

Misal :

Mın ev kîtêb bı du liran kırl.

63. «yek» dişidir ve tekil dişî şeklinde deklîne edilir.

Misal :

Jı yekê heta sıh û yekê bihejmêre.

Sayılar 2'den 19'a, ve 2'den 9'a kadar onlar hanesinde çoğul şeklinde deklîne edilirler.

Misal :

Dı saet heftan de. Dı çıl û çaran de.

20'den 90'a kadar ve 100'den 900'e kadar ve 1000'ler, diğêr bir sayı tarafından takip edilmezlerse, erkek şeklinde deklîne edilirler.

Misal :

Jı çılı bêtir. Jı sedi kêmtr. Jı pênc sedi bêtir. Jı hezari kêmtr.

Fakat yukarıda belirtildiği gibi:

Dı hezar û neh sed û bıst û pêncan de.

64. **Sıra sayılar** (Rengdêrên [marın ya peydayl])

Sıra gösteren sayı sıfatları iki şekilde ifade edilebilir:

Yekemin, diwemin, sewemin, çaremin, pêncemin...

Veya :

Pêşin, dıdıwan, sıseyan, çaran, pêncan...

Ayın günleri belirtildiği zaman :

Pêncê gulanê, çarê tirmehê, didoyê hizêrane.

Veyahut :

5. Gulan. 4. Tirmeh. 2. Hizêran.

BÖLÜM: 12

F I L L

65. Fail - fill

Genel olarak bir cümle fail (özne) ile başlar ve fill ile son bulur.

Misal :

Erd girover e. Ez te dibinim.

66. Fiilde şahıs :

Fiilde üç şahıs ve her şahsın bir tekili, bir de çoğulu vardır.

	Tekil	çoğul
Şahıs :	ez, tu, ew	em, hon, ew
	ez lm	em in
	tu l	hon in
	ew e	ew in

67. Fiilin uygunluğu

Bûn (être) fiili, geçişsiz fiillerin bütûn zamanları ve geçişli fiillerin şimdiki ve gelecek zamanları özne ile uygunluk gösterirler. Eğer özne çoğul ise fiil çoğul haline konur.

Eğer nesne çoğul ise bunu deklinezon (çekim) ifade eder.

Misal :

Zaro dibeze. Zaro dıbezın.

Zaro sêvan dıxwe. Zaro sêvan dıxwın.

Zaro sêveki dıxwe. Zaro sêvınan dıxwın.

68. Fiilin nesne ile uygunluğu :

Hebûn (malik olmak) fiilinin bütûn zamanları ile geçişli fiillerin mazl zamanları nesne ile uyum gösterirler.

Öznenin çoğul olduğunu deklinazon ifade eder.

Sinemê sêvek xwar. Zaro sêvek xwar. Zaroyan sêvek xwar.

Zaro sêv xwarın. Zaroyan sêv xwarın. Zaro sêvin xwarın. Zaroyan sêvin xwarın.

69. Kürtçe fiillerin taksimi

1. D'aprês Leur structur (Yapılarına nazaran).
  - a) Verbes auxiliaires Yardımcı fiiller
  - b) Verbes simples Basit fiiller
  - c) Verbes composès Bileşik fiiller
  - d) Locutions verbales
2. D'aprês leurs fonctions (Vazifelerine göre)
  - a) Verbes transitifs Geçişli fiiller
  - b) Verbes intaransitifs Geçişsiz fiiller
  - c) Verbes passifs Edilgen fiiller
  - d) Verbes pronominaux Dönüşlü fiiller
  - e) Verbes impersonnels Gayrişahsi fiiller
3. D'aprês leurs formes (Şekillerine göre)
  - a) Verbes rëguliers Kurala uygun fiiller
  - b) Verbes irrëguliers Kurala uymayan fiiller

70. Yardımcı fiiller (Lêkerên arikar)

İki cins yardımcı fiil vardır :

1. Bileşik kiplerin belirtilmesine yarıyan **bûn** fiili ve **kırın, dan, hatın** fiilleri, ki Kürtçe'de, birçok durumda, yardımcı fiil olarak **bûn** fiilinin görevini yaparlar.

2. Bileşik fiillerin yapımına yardım eden **hatın, dan, kırın** fiilleri gibl.

71. Hebûn (malik olmak) fiilinin başlıca kipleri :

Haber kipi (Raweya pêşkeri)

Şimdiki zaman (Dema niho) — Present

Mın heyə
Te heyə
Wi heyə
Wê heyə

Me heyə
We heyə
Wan heyə

Olumsuz şekli :

Mın ni ne, te ni ne, wi ni ne, wê ni ne, me ni ne, we ni ne,
wan ni ne.

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hene.

Şimdiki zamanın hikâyesi (Imparfait) Boriya berdest

Mın hebû
te hebû
wi hebû
wê hebû

me hebû
we hebû
wan hebû

Olumsuzu :

Mın ne bû, te ne bû, wi ne bû...

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebûn.

Miş'li geçmiş (Passe-simple) Boriya dûdar

Mın hebûye
te hebûye
wi hebûye
wê hebûye

me hebûye
we hebûye
wan hebûye

Olumsuzu: (Neyini)

Mın, te, wi, wê, me, we, wan ne bûye.

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebûne.

Di'li geçmiş zamanın hikâyesi
(Plus-que-parfait) **Boriya çiroki**

Mın hebû bû
te hebû bû
wi hebû bû
wê hebû bû

me hebû bû
we hebû bû
wan hebû bû

Olumsuzu (Neyini)

Mın, te, wi, wê, me, we, wan ne bû bû.

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebû bûn.

Gelecek zaman (Futur)

Dema paşl

Mın dê hebe
te dê hebe
wi dê hebe
wê dê hebe

me dê hebe
we dê hebe
wan dê hebe

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan dê hebin.

Mode Optatif (**Reweya gerane**)

İstek kipi

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebiwa.

Olumsuzu :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan ne biwa.

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebiwan.

Mode Conditionnel (**Raweya gerini**)

Passê, Şart kipi (geçmişe ait)

Mın, te, wi, wê, me, we, wan dê hebiwa.

Olumsuzu (Neyini)

Mın, te, wi, wê, me, we, wan dê ne bîwa.

Eğer nesne çoğul ise:

Mın, te, wi, wê, me, we, wan dê hebiwan.

Mode subjonctif (Reweya bîlani)

Şimdiki zamana ait birinci biçim :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebê.

Olumsuzu :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan ne bê.

Eğer nesne çoğul ise :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebên.

Şimdiki zamana ait ikinci biçim :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan hebe

Olumsuzu :

Mın, te, wi, wê, me, we, wan ne be.

Mode imperatif (Raweya fermani)

Emir kipi

Hebe, hebin, hebın.

BÖLÜM : 13

72. **Bûn** (olmak) fiilinin başlıca kipleri :

Haber kipi (Raweya pêşkeri)

Şimdiki zaman (Dema niho) :

Ez im, tu l, ew e, em in, hon in, ew in.

Olumsuzu (Neyini) :

Tümleç yoksa, olumsuzluk edatı özmeden önce gelir :

Ne ez im. Ne ew e.

73. Tümleç varsa, olumsuzluk edatı özmeden sonra gelir:

Ez ne dewlemend im. Tu ne kurd l.

Ew ne şagirt e.

Şiradiki zamanın hikâyesi (**Boriya berdest**)

Ez bûm, tu bû, ew bû, em bûn, hon bûn, ew bûn.

Olumsuzu :

Ez ne bûm, tu ne bû, ew ne bû, em ne bûn, hon ne bûn,
ew ne bûn.

Miş'li geçmiş (Boriya dûdar)

Ez bûme, tu bûyi, ew bûve, em bûne, hon bûne, ew bûne.

Olumsuzu :

Ez ne bûme, tu ne bûyi, ew ne bûye, em ne bûne, hon ne
bûne, ew ne bûne.

Di'li geçmişin hikâyesi (boriya çiroki)

Ez bû bûm, tu bû bû, ew bû bû, em bû bûn, hon bû bûn,
ew bû bûn.

Olumsuzu :

Ez ne bû bûm, tu ne bû bû, ew ne bû bû,
em ne bû bûn, hon ne bû bûn, ew ne bû bûn.

Gelecek zaman (Dema paşi)

Ez dê bîbim, tu dê bîbi, ew dê bîbe, em dê bîbin, hon dê
bîbin, ew dê bîbin.

Gelecek zaman kipinin olumsuz şekli yoktur.

İstek kipi (Raweya gerane)

(Mode optatif)

Ez bûma, tu bûya, ew bûya, em bûna, hon bûna, ew bûna.

Olumsuzu :

Ez ne bûma, tu ne bûya, ew ne bûya, em ne bûna, hon ne
bûna, ew ne bûna.

Mode conditionnel (Raweya gerini)

Şart kipi, passè (geçmişe ait)

Ez dê bîbûma, tu dê bîbûya, ew dê bîbûya, em dê bîbûna,
hon dê bîbûna, ew dê bîbûna.

Olumsuzu :

Ez dê ne bûma, tu dê ne bûya,
ew dê ne bûya, em dê ne bûna
hon dê ne bûna, ew dê ne bûna

Mode Subjonctif (Raweya bilani) **Dilek kipi**

Şimdiki zamana ait birinci biçim:

Ez bîbîm, tu bîbi, ew bîbê, em bîbîn, hon bîbîn, ew bîbîn.

Olumsuzu :

Ez ne bîm, tu ne bi, ew ne bê,
Em ne bîn, hon ne bîn, ew ne bîn.

Şimdiki zamana ait ikinci biçim :

Ko ez bîm, ko tu bî, ko ew be
Ko em bîn, ko hon bîn, ko ew bîn

Olumsuzu :

Ko ez ne bîm, ko tu ne bî, ko ew ne be
Ko em ne bîn, ko hon ne bîn, ko ew ne bîn

Şimdiki zaman hikâyesi :

1. Şekil :

Ez bîwam, tu bîwa, ew bîwa
em bîwan, hon bîwan, ew bîwan

Olumsuzu :

Ez ne bîwam, tu ne bîwa, ew ne bîwa
Em ne bîwan, hon ne bîwan, ew ne bîwan

2. Şekil :

Ez bû bîwam, tu bû bîwa, ew bû bîwa
Em bû bîwan, hon bû bîwan, ew bû bîwan

Olumsuz :

Ez ne bû bîwam, tu ne bû bîwa, ew ne bû bîwa
Em ne bû bîwan, hon ne bû bîwan, ew ne bû bîwan

3. Şekil :

Ez bû bîwama, tu bû bîwayi, ew bû bîwaya
em bû bîwana, hon bû bîwana, ew bû bîwana

Olumsuz :

Ez ne bû bîwama, tu ne bû bîwayi...

Emir kipi (Raweya fermani)

Olumlu
be, bîn, bîn

Olumsuz
me be, me bîn, me bîn

Mastar :

Hal :

Bûn Ne bûn

Mazi

Bû bûn ne bû bûn

Bûn fiilinin mazi zamanı nesneden önce gelirse (devenir) anlamını verir.

Misal :

Ez dewlemend bûm : Ben zengin idim.

Ez bûm dewlemend : Ben zengin oldum.

Diğer taraftan **bûn** fiili, devenir fiilinin şimdiki zamanını ve şimdiki zamanın hikâyesini verir.

Haber kipi

Şimdiki zaman :

Ez dîbîm, tu dîbî, ew dîbe
Em dîbîn, hon dîbîn, ew dîbîn

Olumsuz :

Ez na bîm, tu na bî, ew na be
em na bîn, hon na bîn, ew na bîn

Şimdiki zamanın hikâyesi :

Ez dıbûm, tu dıbû, ew dıbû

Em dıbûn, hon dıbûn, ew dıbûn

İkinci şekil :

Ez dıbûme, tu dıbûyi, ew dıbûye

Em dıbûne, hon dıbûne, ew dıbûne

Olumsuz şekilleri :

Ez ne dıbûm, tu ne dıbû .....

Ez ne dıbûme, tu ne dıbûyi .....

Not : **Bırın** fiilinin şimdiki zamanı da **ez dıbım** şeklindedir. Ancak kullanıldığı zaman, cümlelerin genel anlamı, herhangi bir karışıklığa yer vermez.

BÖLÜM : 14

74. Basit (sade) fiiller :

Altıncı bölümde belirttiğimiz gibi, mastarlar iki kısımdan oluşurlar: kök ve mastar eki.

75. Eğer mastarın kökü sesli bir harf ile bitiyorsa mastar eki **n**, sessiz bir harfle son buluyorsa mastar eki **in** dir.

Mastar	Kök	Mastar eki
dan	da	n
bûn	bû	n
hebûn	hebû	n
kırın	kırl	n
anın	anı	n
kırın	kır	in
avêtın	avêt	in
hatın	hat	in
ketın	ket	in

Mastarın kökü, bütün mazi zamanların çekimini sağlar.

Misal :

Mın da, mın daye, mın dida, mın da bû, mın bıdaya, mın dê bıdaya, mın da bıwa.

Mın kır, mın kırıye, mın dıkır, mın kırı bû, mın bıkira, mın dê bıkira, mın kırı bıwa.

Şimdiki zaman ve gelecek zaman kipinin çekimini emir şekli sağlar.

Misal :**Mastar****Emir şekli**

Kırın

bıkıre

Ez dıkırım, ez dê bıkırım, ez bıkırım.

76. Bileşik fiiller (Lêkerên hevûdudani)

Bileşik fiiller, basit fiillerin yardımıyla teşkil edilirler. İki gurup bileşik fiil vardır.

Birinci gurup bileşik fiiller bir ön ek ve bir basit fiil ile teşkil edilirler. Ra, ve, hıl, da, ber, der, vê, wer, rû, ve b. g.. bu tür-lü ön eklerdir.

Misal :

Kırın	:	rakırın, hılkırın, derkırın, rêkırın
Bûn	:	rabûn, vebûn, çêbûn
Dan	:	dadan, berdan, girêdan
Hatın	:	dahatın, werhatın
Xwendın	:	vexwendın
Xwarın	:	vexwarın
Anın	:	deranın
Ketın	:	raketın, vêketın
Şandın	:	veşandın, dawêşandın, hılweşandın, veweşandın

İkinci grup bileşik fiiller, bir sıfat veya isim ve bir basit fiil-den meydana gelirler.

Misal :

Ava	:	ava kırım
Nas	:	nas kırım
Vala	:	vala kırım
Rast	:	rast kırım
Dan	:	dan pey

77. Bir isim ve bir basit fiilden oluşan fiillerin bazıları, isim cins edatını alırlar.

Misal :

Guhdari kırım	:	Mın guhdariya te kır.
Bal dan	:	Mın bala xwe da gotına te.
Arikari kırım	:	Tu arikariya mın diki.
Ders gotın	:	Wi dersa mın got.
Dan eql	:	Mın qotına te da eqlê xwe.

78. Diğer bir grup bileşik fiillerde, fiilin terkibine yardım eden kelime l edatını alır.

Rastl... hatın	:	Duhi ez rasti brayê te hatım.
Hini... kırım	:	Mın ew hini frensızı kır.

79. Birinci grup bileşik fiillerde zaman edatları ile olumsuzluk edatının kullanılması bazı değişikliği gerektirir. Bu değişiklikleri gelecek bölümlerde inceleyeceğiz.

İkinci grup bileşik fiillerde ise fiil, basit şekilde lmiş gibi çekilir.

80. Locution verbale

Bu fiiller:

1. Bir basit veya bileşik edattan ve bir fiilden,
2. Veyahut, bir basit veya bileşik edattan, bir fiilden ve bir sıfat veya isimden oluşurlar.

(Not: Bileşik edat için sayfa 23'deki izahata bakınız)

Misal :

- Lê ketın : Duhi bı rê ve çavê mın lı Tacin ket.
Lê xıstın : Wi çire lı kurê xwe xıst?
Jê gerıyan : Tu çıma hevalê xwe acız diki, jê bigere.
Lı hev anin : Mın hevalên xwe li hev anin.
Jê hez kırın : Ez jı te hez dıkım.
Jı bira kırın : Mın navê te jı bira kır.

81. Müstesne olarak bu türden bazı fiillerde, bileşik edat, isim veya sıfat ile fiilin arasına konur.

Misal :

- Dest pê kırın : Mın dest bı dersa xwe kır.
Wi dest bı karê xwe kır.
Ser jê kırın : Baweri pê anin.

82. Bu tür fiillerin bazılarında edat isim ile birleşir; diğer bazılarında, isim cins edatını alır.

- Jê hez kırın : Ez jı wi hez dıkım.
Ez heji wi dıkım.
Lê sıwar bûn : Ez lı hespê xwe sıwar bûm.
Ez sıwari hespê xwe bûm.
Anin ber çav : Zarotıya xwe tınım ber çavê xwe.
Jê peya bûn : Rêvıngi jı trê nê peya dıbın.
Ew jı otomobilê peya bû.

BÖLÜM : 15

83. Geçişli ve geçişsiz fiillerin mazi zamanlarında ön ekler (pre-verb) aynıdır; ancak son ekler, ya da takılar aynı değildir.

Şimdiki zamanın ve gelecek zamanların çekiminde geçişli ve geçişsiz fiillerin ön ve son ekleri aynıdır. Bundan dolayı geçişli ve geçişsiz fiillerin mazi zamanlarının çekim şekilleri ayrı ayrı gösterilmektedir.

Fiil kökünün sesli veya sessiz bir harfle bitişine göre son ekler de değişir.

Geçişli fiillerin mazi zamanlarında ön ekler ve son ekler:

Mode indicatif: Haber kipi

	Ön ek	sesli harf	sessiz harf
Imparfait (Şimdiki zamanın hikâyesi)	di	—	—
Passe simple (Miş'li geçmiş)	—	ye	ıye
Passè compose (Di'li geçmiş)	—	—	—
Plus-que-parfait (Di'li geçmişin hikâyesi)	—	—	ı
Mode optatif (Istek K.)			
Passè (mazi)	bi	ya	a
Mode conditionnel (Şart Kipi)			
Passè	ê bi, dê bi	ya	a
Mode subjonctif (Dilek kipi)			
Imparfait	—	—	ı

Son ekler, her üç şahsın tekil ve çoğulu için aynıdırlar.

Örnekler :

Mın **dıkır**, mın kır**ıye**, mın kır, mın kır**ı bû**, mın kır**ıra**, mın **dê kırıra**, mın kır**ı bıwa**.

Mın **dıda**, mın **daye**, mın da, mın da **bû**, mın **bıdaya**, mın **dê bıdaya**, mın da **bıwa**.

Eğer nesne çoğul ise, son ekler çoğul haline sokulur. Son ekin çoğulu, fiilin son harfleri sessiz ise **ın**, sesli ise **n** dir.

Misal :

Mın dan. Te kırın. Wi kırın. Mın du hesp dan wl. Wi çar kîtêb kırın.

84. **Olumsuzluk edatı** (Daçeka neyini)

Olumsuzluk edatı, bütün geçişli ve geçişsiz fiillerin mazî zamanları için **ne** dir ve fiilden önce gelir.

Örnek :

Mın ne kır. Mın ne da. Ez ne çûm. Ez ne bûm. Mın ne dıda.
Mın ne diti bû. Ez ne ketim.

Olumsuzluk edatı, **bi** ön ekini kaldırır.

Örnek :

Mın bıkira Mın ne kıra.
Mın bıdaya. Mın ne daya.

85. Birinci grup bileşik fiillerde, **di** «preverb»i ve olumsuzluk edatı **ne**, prefiks (ön ek) ile fiilin arasına konur.

Birinci grup fiillerde **bi** «preverb»i kullanılmaz.

Örnek :

Mın vekır. Mın venekır. Te vedıkır. Te venedıkır. Wi rêkır. Wi rênekır. Wan vedıkuşt. Wan venedıkuşt. Ez raketim. Ez raneke-
tim. Ez radiketim. Ez ranediketim. Mın vedıkır. Mın vekırıye.
Mın vekır. Mın vekırı bû. Mın vekıra. Mın ê vekıra. Mın vekırı
bıwa. Ez radiketim. Ez raketime. Ez raketı bûm. Ez raketama.
Ez ê raketama. Ez raketı bıwam.

Mın ava dıkır. Mın ava kırıye. Mın ava kır. Mın ava kırı bû.
Mın ava bıkira. Mın ê ava bıkira. Mın ava kırı bıwa. Mın ava ne
dıkır. Mın ava ne kırı bıwa.

Gul vebû. Gul venebû. Ez rabûm. Ez ranebûm.

Bûn fiilinin şimdiki zaman kipinin olumsuzluk edatı da —is-
tîsna olarak— **ne** dir.

Ez şagırt ım. Ez **ne** şagırt ım. Tu dewlemend i? No, ez ne
dewlemend ım. Ew cıwan e? No, ew ne cıwan e, ew pir e.
Rengê vê destmalê sor e? No, rengê vê destmalê ne sor e,
rengê vê spi ye.

BÖLÜM : 17

86. Geçişli fiiller: (Lêkerên gerani)

Geçişli fiil, öznesinin yaptığı iş başkasına geçen, başkasını etkileyen fiildir. Diğer bir deyişle nesnesi olan fiildir. Misal:

Min av vexwar : Ben su içtim.

Burada özne ben, fiil içmek, nesne ise su'dur. İçmek fiili ile su (nesne) etkilenmiştir.

Geçişsiz fiil ise, başkasını etkilemeyen, diğer bir deyişle nesnesi olmayan fiildir. Misal:

Çûk difire : Kuş uçar.

Burada öznenin (kuş) yaptığı iş (uçmak) başkasına geçmemektedir. (R.N.)

Geçişli fiillerin mazi zamanları hakkında örnekler :

Basit fiiller :

Kırın, Dan. Avêtin. Xwarin. Kirin. Kuştin.

Min dikir, min kiriye, min kır, min kırı bû, min bıkira, min ê bıkira, min kırı bıwa.

Min dida, min daye, min da, min da bû, min bı daya, min ê bıdaya, min da bıwa.

Te diavêt, te avêtiye, te avêt, te avêti bû, te biavêta, te dê biavêta, te avêti bıwa.

Wi dixwar, wi xwariye, wi xwar, wi xwarı bû, wi bıxwara, wi dê bıxwara, wi xwarı bıwa.

Me dixwar, me xwariye, me xwar, me xwarı bû, me bıxwara, me dê bıxwara, me xwarı bıwa.

We dikiri, we kiriye, we kırı, we kırı bû, we bıkiriya, we dê bıkiriya, we kırı bıwa.

Wan dikuşt, wan kuştıye, wan kuşt, wan kuştı bû, wan bıkuşt, wan dê bıkuşt, wan kuştı bıwa.

87. **Birinci grup bileşik geçişli fiiller :**

Rêkırın. Vekırın. Vexwarın. Hılanin. Dadan. Rêdan.

Mın rêdıkır, mın rêkırıye, mın rêkır, mın rêkırı bû, mın rêkıra, mın ê rêkıra, mın rêkırı bıwa.

Te vedıkır, te vekırıye, te vekır, te vekırı bû, te vekıra, te dê vekıra, te vekırı bıwa.

Wê vedıxwar, wê vexwariye, wê vexwar, wê vexwarı bû, wê vexwara, wê dê vexwara, wê vexwarı bıwa.

Me hiltani, me hılanıye, me hılani, me hılani bû, me hılanıya, me dê hılanıya, me hılani bıwa.

We dadıda, we dadaye, we dada, we dada bû, we dadaya, we dê dadaya, we dada bıwa.

Wan rêdıda, wan rêdaye, wan rêda, wan rêda bû, wan rêdaya, wan dê rêdaya, wan rêda bıwa.

Örneklere de görüldüğü gibi tekil ve çoğul, her üç şahsın fiil şekli, geçişli fiillerin mazi zamanlarında değişmez.

Hılanin fiili ve buna benzer bazı fiillerin, şimdiki zaman hikâyesinde, **dı** edatı, yerini **t** harfine bırakır.

88. **İkinci grup geçişli bileşik fiiller**

Peyda kırın. Wında kırın. Ava kırın. Acız kırın.

Mın peyda dıkır, mın peyda kırıye, mın peyda kır, mın peyda kırı bû, mın peyda bıkıra, mın ê peyda bıkıra, mın peyda kırı bıwa.

Te wında dıkır, te wında kırıye, te wında kır, te wında kırı bû, te wında bıkıra, te dê wında bıkıra, te wında kırı bıwa.

Wi ava dıkır, wi ava kırıye, wi ava kır, wi ava kırı bû, wi ava bıkıra, wi dê ava bıkıra, wi ava kırı bıwa.

Me acız dıkır, me acız kırıye, me acız kır, me acız kırı bû, me acız bıkıra, me dê acız bıkıra, me acız kırı bıwa.

BOLÜM : 18

89. **Birinci grup:** bileşik fiillerin teşkiline yardım eden basit fiilin ilk harfi uzun sesli bir harf ise, geçen bölüm de belirttiğimiz gibi, imparfait (şimdiki zamanın hikâyesi) nin teşkiline hizmet eden **di** edatı yerini **t** harfine bırakır: Derêxistin, hılanin, hilavêtin fiillerinde olduğu gibi:

Mın derdiani	:	Mın dertani
Mın derdiêxist	:	Mın dertêxist
Mın hıldiani	:	Mın hıltani
Mın hıldıavêt	:	Mın hıltavêt

Bazı mastarların iki, hatta üç veya dört şeklinin var olduğuna da işaret edelim. Örnek:

Dan = dayin. Bûn = bûyin. Man = mayin. Pan = payin.
Zan = zayin. Bezin = bezan. Cêran = cêriyan. = cêrin = cêrihan.
Gerin = gerıyan = geran = gerıhan. Çûn = cûyin.
Sûn = sûtın. Dûn = dûyin. Pûn = pûyin. Nêrin = neyirin = nihêrtin.

Bir basit mastarın iki şekli, bazan açıklık getirme ihtiyacından doğmuştur: mırın = mırıyan, jin = jıyin, revin = revıyan, dirûn = dirûtın mastarlarında olduğu gibi.

Ufak bir alıştırma :

Zaro sêvek xwar. Zaroyan sêvek xwar. Zaroyan sêv xwarın. Sinemê her sê pençireyên mezêlê vekirin. Jinkê kaxezek rêkir mêtê xwe. Keçikê çı dıkir? Wê sêvên xwe dihejmartın Gundıyan ji xwe re xani ava kırı. Hevalê mın ji mın re du rojname anin. Ev e seydayê te. Wan xebata xwe qedand.

BÖLÜM : 19

90. Geçişsiz fiiller (Lêkerên ne gerani)

Geçişsiz fiillerin mazi zamanları :

Geçen bölümlerde, geçişli ve geçişsiz fiillerin mazi zamanlarında preverb (fiil öncesi veya fiil ön eki) ler ile olumsuzluk edatının aynı olduğuna işaret etmiş ve mazi zamanların çekimine mastar kökünün hizmet ettiğini söylemiştik.

Fakat geçişsiz fiillerin takıları, geçişli fiillerin takılarından farklıdır.

Geçişsiz fiillerin mazi zamanlarına ait takılar aşağıdaki gibidir :

Mode indicatif (Haber kipi = Raweya pêşkêri)

Son harf sesli ise

Imparfait:

m, -, -, n, n, n

Passé simple :

me, yi, yê, ne, ne, ne

Passé composé:

m, -, -, n, n, n

Plus-que-parfait:

-, -, -, -, -, -

Mode optatif :

Passé:

ma, ya, ya, na, na, na

Mode conditionnel

Passé :

ma, ya, ya, na, na, na

Mode subjonctif

Imparfait:

-, -, -, -, -, -

Son harf sessiz ise

ım, i, -, ın, ın, ın

ıme, iyi, iye, ine, ine, ine

ım, i, -, ın, ın, ın

ı, ı, ı, ı, ı, ı

ama, aya, aya, ana, ana, ana

ama aya, aya, ana, ana, ana

ı, ı, ı, ı, ı, ı

91. Geçişsiz fiillerin mazi zamanları hakkında örnekler:

Mode indicatif (Haber kipi)

Imparfait (Şimdiki zamanın hikâyesi) :

Ez dıçûm, tu dıçû, ew dıçû,

Em dıçûn, hon dıçûn. ew dıçûn.

Ez diketim, tu diketî, ew diket

Em diketın, hon diketın, ew diketın

Passè simple (Miş'li geçmiş) :

Ez çûme, tu çûyi, ew çûye,

em çûne, hon çûne, ew çûne

Ez ketıme, tu ketiyi, ew ketıye

Em ketine, hon ketine, ew ketine

Passè composé (Di'li geçmiş):

Ez çûm, tu çû, ew çû

Em çûn, hon çûn, ew çûn

Ez ketım, tu ketî, ew ket

Em ketın, hon ketın, ew ketın

Plus-que-parfait (Di'li geçmişin hikâyesi)

Ez çû bûm, tu çû bû, ew çû bû

Em çû bûn, hon çû bûn, ew çû bûn

Ez ketı bûm, tu ketı bû, ew ketı bû

Em ketı bûn, hon ketı bûn, ew ketı bûn

Mode optatif (istek kipi)

Passè :

Ez bıçûma, tu bıçûya, ew bıçûya

Em bıçûna, hon bıçûna, ew bıçûna

Ez bıketama, tu bıketaya, ew bıketaya

Em bıketana, hon bıketana, ew bıketana

Mode conditionnel (Şart kipi)

Passè :

Ez dê biçûma, tu dê biçûya, ew dê biçûya
Em dê biçûna, hon dê biçûna, ew dê biçûna
Ez dê biketama, tu dê biketaya, ew dê biketaya
Em dê biketana, hon dê biketana, ew dê biketana

Mode Subjonctif (Dilek kipi)
Imparfait (Şimdiki zamanın hikâyesi)

1. şekil :

Ez çû biwam, tu çû biwa, ew çû biwa
Em çû biwan, hon çû biwan, ew çû biwan
Ez ketı biwam, tu ketı biwa, ew ketı biwa
Em ketı biwan, hon ketı biwan, ew ketı biwan

2. şekil :

Ez çû biwama, tu çû biwaya, ew çû biwaya
Em çû biwana, hon çû biwana, ew çû biwana
Ez ketı biwama, tu ketı biwaya, ew ketı biwaya
Em ketı biwana, hon ketı biwana, ew ketı biwana

Ufak bir alıştırma :

Tacin duhi çû gundê apê xwe. Ez ji derencê ketim û lingê
min êşiya. Ez ê biçûma Beyrûtê lê min nî karî bû vizekê bis-
tinim. Gava zarî dijûn xwendegahê rasti dersdar hatin û wan
sılav lê kir. Par ez çûme Wanê. Ew li trenê sıwar bû û çû Di-
yarbekrê. Xelk çûn seyrangehê.

BÖLÜM : 20

92. Birinci grup geçişsiz bileşik fillerin çekimine ait örnekler:
Raketin (kök raket), Rabûn (kök rabû)

Ez radiketim, tu radiketi, ew radiket
Em radeketin, hon radiketin, ew radiketin

Ez radîbûm, tu radîbû, ew radîbû
Em radîbûn, hon radîbûn, ew radîbûn

Ez raketîme, tu raketîyi, ew raketîye
Em raketîne, hon raketîne, ew raketîne

Ez rabûme, tu rabûyi, ew rabûye
Em rabûne, hon rabûne, ew rabûne

Ez raketîm, tu raketî, ew raket
Em raketîn, hon raketîn, ew raketîn

Ez rabûm, tu rabû, ew rabû
Em rabûn, hon rabûn, ew rabûn

Ez raketî bûm, tu raketî bû, ew raketî bû
Em raketî bûn, hon raketî bûn, ew raketî bûn

Ez rabû bûm, tu rabû bû, ew rabû bû
Em rabû bûn, hon rabû bûn, ew rabû bûn

Ez raketama, tu raketaya, ew raketaya
Em raketana, hon raketana, ew raketana

Ez rabûma, tu rabûya, ew rabûya
Em rabûna, hon rabûna, ew rabûna

Ez ê raketama, tu ê raketaya, ew ê raketaya
Em ê raketana, hon ê raketana, ew ê raketana

Ez ê rabûma, tu ê rabûya, ew ê rabûya
Em ê rabûna, hon ê rabûna, ew ê rabûna

Ez raketî bîwam, tu raketî bîwa, ew raketî bîwa
Em raketî bîwan, hon raketî bîwan, ew raketî bîwan

Ez rabû bîwam, tu rabû bîwa, ew rabû bîwa
Em rabû bîwan, hon rabû bîwan, ew rabû bîwan

İşaret edelim ki (Imparfait) nin ikinci zamanı aşağıdaki şekildedir:

Ez radiketime, tu radiketiye, ew radiketiye
Em radiketine, hon radiketine, ew radiketine

On sekizinci bölümde işaret ettiğimiz gibi, bazı mastarların iki veya daha ziyade şekilleri vardır: Bezin = beziyan, revin = reviyān gibi.

Çekim şekilleri :

Bezin (kök bezi); **beziyan** (beziya);
revin (revi); **reviyān** (reviya)

Ez dıbezim, tu dıbezi, ew dıbezi
Em dıbezin, hon dıbezin, ew dıbezin

Ez dıbeziyam, tu dıbeziya, ew dıbeziya
Em dıbeziyan, hon dıbeziyan, ew dıbeziyan

Ez dırevim, tu dırevi, ew dırevi
Em dırevin, hon dırevin, ew dırevin

Ez dıreviyam, tu dıreviya, ew dıreviya
Em dıreviyan, hon dıreviyan, ew dıreviyan

BÖLÜM : 21

93. Geçişli ve geçişsiz fiillerin şimdiki ve gelecek zamanlarının çekimi :

Geçişli ve geçişsiz fiillerin şimdiki ve gelecek zamanlarının çekimine, bu fiillerin tekil emir biçimi yardım eder.

Bu fiillerin şimdiki ve gelecek zamanlarında preverb (fiil ön eki) ve takılar aynı şekildedirler.

94. 1. Ön ek:

Emir biçimi için	: bı
Hal için (şimdiki zaman)	: dı
Gelecek için	: wê bı, dê bı veya ê bı

Subjonctif'in hal ve gelecek zamanları için : bı

2. Takılar :

Emir biçimi, tekil için	: e
Emir biçimi, çoğul için	: in
Diğer bütün zamanlar için	: ım, i, e, ın, in, in

Emir biçimi sesli bir harf ile başlıyorsa bı ön ekinin ı harfi kalkar :

Bıajo yerine **bajo**, **bıavêje** yerine **bavêje** kaim olur.

Diğer yandan, eğer emir biçimi sesli bir harfle bitiyorsa e takısını almaz, böylece, şimdiki ve gelecek zamanların takıları sadece :

m, -, -, n, n, n olur.

Örnek: Ez dışom, tu dışo, ew dışo, em dışon, hon dışon, ew dışon.

Şimdiki zaman kipinin olumsuzluk edatı **na** dır. İstisna olarak **karin** ve **zanin** fiillerinin olumsuzluk edatı **nı** dır.

Ez nı zanım. Ez nı karım.

Emir biçiminin (aslında «emri hazır» terimi kullanılmıştır R.N.) olumsuzluk edatı **me** dir: me ke. Eğer fiil sesli bir harf ile başlıyorsa **me** edatının **e** harfi kalkar: mavêje.

Şimdiki zaman ve gelecek zaman kiplerinde olumsuzluk edatı kullanıldığı zaman **dı** ve **bı** fiil ön ekleri kalkar.

Örnek:

Ez dıkım, ez na kım. Ez bıkım, ez ne kım.

Gelecek zaman kipinin olumsuz şekli yoktur.

Şimdiki zaman ve gelecek zaman kiplerinin çekimine ait örnekler :

Mastar

Kırın

Ketın

Emri hazır

bıke

bıkeve

Mode Indicatif

Présent: (Şimdiki zaman)

Ez bıkım, tu bıki, ew bıke

Em bıkın, hon bıkın, ew bıkın

Ez bıkevım, tu bıkevi, ew bıkeve

Em bıkevın, hon bıkevın, ew bıkevın

Futur (Gelecek)

Ez ê bıkım, tu ê bıki, ew ê bıke

Em ê bıkın, hon ê bıkın, ew ê bıkın

Ez ê bıkevım, tu ê bıkevi, ew ê bıkeve

Em ê bıkevın, hon ê bıkevın, ew ê bıkevın

Mode Subjonctif

Şimdiki zaman ve gelecek :

Ez bıkım, tu bıki, ew bıke

Em bıkın, hon bıkın, ew bıkın

Ez bıkevım, tu bıkevi, ew bıkeve

Em bıkevın, hon bıkevın, ew bıkevın

Olumsuz şekillerine ait örnekler :

Ez bıkım, ez na kım

Ew bıkın, ew na kın

Tu bıkevi, tu na kevi

Hon bıkevın, hon na kevın

Ez bıkevım, ez ne kevım
Ez bıkıım, ez ne kıım.

(Not: Mode subjonctif, yani dilek kipinin şimdiki zamanı ve gelecek zamanı için olumsuzluk edatı, yukarıda görüldüğü gibi **ne** dir. R.N.)

Emir biçimlerinin ilk ve son harfleri, veya bunlardan birisi sesli olan fiillere ait örnekler :

Ajotın **bajo**; avêtın **bavêje**;
Gırın **bigiri**

Ez dajom, tu dajo, ew dajo
Em dajon, hon dajon, ew dajon

Ez davêjim, tu davêji, ew davêje
Em davêjin, hon davêjin, ew davêjin

Ez dıgırım, tu dıgiri, ew dıgiri
Em dıgırın, hon dıgırın, ew dıgırın

Ez ê bajom, tu ê bajo, ew ê bajo
Em ê bajon, hon ê bajon, ew ê bajon

Ez ê bavêjim, tu ê bavêji, ew ê bavêje
Em ê bavêjin, hon ê bavêjin, ew ê bavêjin

Ez ê bıgırım, tu ê bıgiri, ew ê bıgiri
Em ê bıgırın, hon ê bıgırın, ew ê bıgırın

Ez bajom, tu bajo, ew bajo
Em bajon, hon bajon, ew bajon

Ez bavêjim, tu bavêji, ew bavêje
Em bavêjin, hon bavêjin, ew bavêjin

Ez bıgırım, tu bıgiri, ew bıgiri
Em bıgırın, hon bıgırın, ew bıgırın

Her iki gruba mensup bileşik fiillerin çekimleri de yukarıda izah edilen kaidelere göre yapılır.

Örnek :

Ez vedıkım, ez ê vekım, ew vedıke, ew radıke, hon ava dıkın

Birinci grup bileşik fiillerde preverbe (fiil öncüsü), yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, prefiks (ön ek) ile fiilin arasına konur. Olumsuzluk edatı da aynı şekilde kullanılır:

Ew ranake, ez venakım, hon ranabın, ew venabe.

95. Mode Participe

Present (isim-fiil)

Bu fiiller, **bi, der, veyahut di...de** edatlarının yardımıyla ifade edilirler.

Örnek:

Dı xewê de. Der xwendını. Bı gırınê

Passè (Sıfat-fiil ya da ortaç)

Bu fiiller, fiil köküne, son harf sessiz ise **i**, sesli ise **yi** harflerinin eklenmesiyle ifade olunur.

Örnek :

Goti. Xwari. Diti. Avêti. Dayi. Berdayi.

Eğer fiil kökü **i** harfi ile son buluyorsa bir ikinci **i** ilave edilmez.

Örnek:

Kiri. Kali. Karl.

BÖLÜM : 22

96. Aktif (etken) fiil, Pasif (Edilgen) fiil (Lêkera lebatî - lêkera tēbatî)

Bir cümleyi aktiften pasife geçirmek için, öznenin (sujet)

yerini alan nesneden önce **bı destê** veyahut **ji aliyê** kelimeleri getirilir.

Örnek :

Aktif cümle

Şêr xezal xwar.

Keşeyeki berût kîş kır.

Brûtus Sezar kuştı bû

Pasif cümle

Xezal ji aliyê şêr hate xwarın.

Berût ji aliyê keşeyeki hatıye kîş kırın.

Sezar bı destê Brûtus hatı bû kuştın.

97. Dönüşlü fiiller (Lêkera pronavki)

Bu fiillerin zamir-nesnesi (pronom complément) her üç şahsın tekil ve çoğulu için **xwe** dir ve xwe zamiri özneyi izler.

Örnek :

Mın xwe şûşt. Wi xwe kuşt. Wan xwe lezand. Ez xwe dile-zinim.

BÖLÜM : 23

98. Gayrişahsi fiiller (Lêkerên nekesin)

Bu fiiller üçüncü tekil şahıs halinde ve kendilerini ilgilendiren isimle beraber kullanılırlar.

İsim

Fiil

Baran

barin

Berf

dahatın

Bu iki fiilin çeşitli zamanları :

Mode indicatif (Haber kipi)

Şimdiki zaman	:	Baran dıbare. Berf datê.
Şimdiki zamanın hikâyesi	:	Baran dıbari. Berf dadıhat.
Miş'li geçmiş	:	Baran bariye. Berf dahatiye.
Di'li geçmiş	:	Baran bari. Berf dahat.
Di'li geçmişin hikâyesi	:	Baran bari bû. Berf dahatı bû.
Gelecek zaman	:	Baran dê bıbare. Berf dê dabê.

Mode optatif (İstek kipi)

Passè (geçmiş)	:	Baran bıbariya. Berf dahata.
----------------	---	---------------------------------

Mode conditionnel (Şart kipi)

Fassè (geçmiş):	:	Baran dê bıbariya. Berf dê dahata.
-----------------	---	---------------------------------------

Mode Subjonctif (Dilek kipi)

Şimdiki zaman ve gelecek zaman	:	Baran bıbare. Berf dabê
Şimdiki zamanın hikâyesi	:	Baran bari bıwa. Berf dahatı bıwa.

Mode infinitif (Mastar)

Şimdiki zaman	:	Baran barin. Berf dahatın.
---------------	---	-------------------------------

Geçmiş : Baran bari bûn.
Berf dahatî bûn.

Bu gibi fiillerin kullanma tarzlarına ait örnekler:

Hewa xweş e. Dinya xweş e. Hewa sar e. Dinya sar e. Ev
dû roj in. Ev pênc sal in. Rast e ko. Divê ez herim. Dîbêjin ko.

BÖLÜM : 24

99. KURALA UYGUN FİİLLER - KURALA UYMAYAN FİİLLER (Lêkerên rêzdar - Lêkerên bêrêz)

Geçen bölümlerde de söylediğimiz gibi, bütün Kürtçe fiiller, mazi zamanlarında kurala uygundur. Kürtçe fiiller, ancak emir, şimdiki zaman ve gelecek zaman kiplerinde kurala uymayan fiil olabilirler.

Kurala uygun fiiller

Bu fiillerin kökleri, belli bir kurala göre emir şeklini teşkil ederler.

Kurala uymayan fiiller

Bu fiillerin kökleri :

1. Emir halinin teşkiline imkan vermezler, veyahut;
2. Emir, şimdiki zaman ve gelecek zaman kiplerinin çekimini temin etmezler.

100. İki grup kurala uygun fiil vardır.

Birinci grup kurala uygun fiillerin kökleri sesli bir harf ile son bulur ve bu harfin kaldırılması yoluyla emir hali teşkil edilir.

İkinci grup kurala uygun fiillerin kökleri sessiz bir harf ile son bulur. Bu fiillerin çeşitli şekillerini ilerde gözden geçireceğiz.

101. Birinci grup fiiller.

Kökün başına **bi** preverbi, son sesli harfin yerine **e** takısı konmak suretiyle emir hali teşkil edilir.

Örnekler :

Mastar :	Kök :	Emir :
Barin	Bari	bibare
betilin	betili	bibetile
bezin	bezi	bibeze
bırqın	bırqı	bıbırqe
birin	bi	bibire
borin	bori	bibore
çêran	çêra	bıçêre
çinin	çini	bıçine
dan	da	bide
derizin	derizi	biderize
dızın	dızı	bıdıze
ecibin	ecibi	biecibe
elimin	elimi	bielime
ecizin	ecizi	biecize
enirin	eniri	bienire
ezibin	ezibi	biezibe
felitin	feliti	bifelite
geran	gera	bigere
gıhan	gıha	bigehe
herkin	herki	bıherike
heyirin	heyiri	bıheyire
jarin	jari	bijare
jenin	jeni	bijene
kalin	kali	bıkale
karin	kari	bıkare
kelan	hela	bıkele
kenin	koni	bıkene

kesıbin	kesıbi	bikesıbe
kırın	kırı	bıkıre
kızırın	kızırı	bıkızire
kolan	kola	bıkole
kutan	kuta	bıkute
lebitin	lebiti	bilebite
lehiqın	lehiqi	bilehiqe
livin	livi	bılive
meşin	meşi	bımeşe
nalin	nali	bınale
nehwırın	nehwırı	bınehwire
nêrin	nêri	bınêre
nıvisin	nıvisi	bınıvise
qedımın	qedımi	bıqedıme
peyvın	peyvı	bıpeyvıve
pêcan	pêça	bıpêçe
pıjın	pıji	bıpıje
pırsın	pırsi	bıpırse
qefılın	qefili	bıqefile
qehırın	qehırı	bıqehıre
qelişin	qelişi	bıqelişe
revin	revi	bıreve
rewıtın	rewıti	bırewıte
lewıtın	lewıti	bılewıte
reyin	reyi	bıreye
rıjın	rıji	bırıje
şewıtın	şewıti	bışewıte
telifin	telifi	bıtelife
temırın	temırı	bıtemıre
terikin	teriki	bıterıke
teyısın	teyisi	bıteyise
tırsın	tırsi	bıtırse
vırıtın	vırıti	bıvırıte
weşin	weşi	bıweşe

xezıbin	xezıbi	bıxezıbe
zanin	zani	bızane
zivirin	ziviri	bızivire

BÖLÜM : 25

102. İkinci grup fiillerin kökü sessiz bir harf ile son bulur. Bu fiillerin üç şekli vardır.

Birinci şekilde, son sessiz harften önce gelen (ona takadüm eden) harf **a** harfinden başka bir harftir. Bu fiilin emir hali, fiil kökünün başına **bı** prêverbinin getirilmesi ve son sessiz harfin yerine **e** takısının konması ile teşkil edilir.

103. Bu birinci şekil fiillere ait örnekler:

Mastar :	Fiil kökü :	Emir
Bıhistın	bıhist	bıbıhse
çêstın	çêst	bıçêse
geztın	gezt	bıgeze
gırtın	gırt	bıgire
hêrtın	hêrt	bıhêre
jentın	jent	bıjene
leyıstın	leyıst	bıleyıze
miztın	mizt	bımize
nıhêrtın	nıhêrt	bınıhêre
peyıftın	peyıft	bıpeyıve
sımtın	sımt	bısıme

104. İkinci şekil fiillerin fiil kökünün son sessiz harfi **t** dir ve bu harften önce gelen ilk sesli harf **a** dır. Bu fiillerin emir hali, fiil kökünün başına **bı** prêverbinin getirilmesi, **a** harfinin **ê** harfi ile değiştirilmesi ve kökün sonundaki **t** harfinin yerine **e** takısının konması yoluyla teşkil edilir.

İkinci şekil fiillere ait örnekler:

Mastar :	Fiil kökü :	Emir :
Bihartın	bihart	bıbîhêre
bijartın	bijart	bıbijêre
bivaştın	bivaşt	bıbivêşe
braştın	braşt	bıbrêşe
givaştın	givaşt	bıgıvêşe
guhartin	guhart	bıguhêre
guhaztın	guhazt	bıguhêze
hejmartın	hejmart	bıhejmêre
hınartın	hınart	bıhınêre
kezaxtın	kezaxt	bıkezêxe
parastın	parast	bıparêse
pelaxtın	pelaxt	bıpelêxe
qeşantın	qeşart	bıqeşêre
qewartın	qewart	bıqewêre
quraftın	quraft	bıqurêfe
spartın	spart	bıspêre
tenartın	tenart	bıtenêre
traştın	traşt	bıtrêşe

Not: Braştın ve parastın fiillerinin emir halleri, **bıbrêje**, **bıparêze** şeklinde de kullanılabilir.

105. Üçüncü şekil fiillerin kökü **d** harfi ile son bulur ve kökün son sesli harfi **a** dir.

Bu tür fiillerin emir halini teşkil etmek için, fiil kökünün başına **bi** prêverb'i getirilir, son sesli **a** harfinin yerine **i** sesli harf konur ve fiil kökünün sonundaki **d** harfinin yerini **e** takısı alır.

Üçüncü şekil fiillere ait örnekler:

Mastar :	Fiil kökü :	Emir :
betilandın	betiland	bıbetiline
bırıqandın	bırıqand	bıbırıqine

ceribandın
çandın
çêrandın
debırandın
dırandın
ecıbandın
elimandın
ezıbandın
felırandın
guhêrandın
hejandın
hejmırandın
helandın
heliqandın
heyırandın
honandın
jıyandın
kelandın
kesıbandın
kezıbandın
kışandın
lehiqandın
lerızandın
lewırandın
meyızandın
mırandın
nehwırandın
neqandın
nıvisandın
pejırandın
pelıxandın
pıjandın
qedandın
qedımandın

cerıband
çand
çêrand
debırand
dırand
ecıband
elimand
ezıband
felırand
guhêrand
hejand
hejmırand
heland
heliqand
heyırand
honand
jıyand
keland
kesıband
kezıband
kışand
lehiqand
lerızand
lewırand
meyızand
mırand
nehwırand
neqand
nıvisand
pejırand
pelıxand
pıjand
qedand
qedımand

bıcerıbine
bıçıne
bıçêrine
bıdebırıne
bıdırine
bıecıbine
bıelimıne
bıezıbine
bıfelıtıne
bıguhêrine
bıhejıne
bıhejmırıne
bıhelıne
bıheliqıne
bıheyırıne
bıhonıne
bıjıyıne
bıkeline
bıkesıbine
bıkezıbine
bıkışıne
bılehiqıne
bılerızıne
bılewıtıne
bımeyızıne
bımırıne
bınehwırıne
bıneqıne
bınıvisıne
bıpejırıne
bıpelıxıne
bıpıjıne
bıqedıne
bıqedımıne

qehırandın	qehırand	bıqehırine
qelişandın	qelişand	bıqelişine
qetandın	qetand	bıqetine
revandın	revand	bırevine
rıjandın	rıjand	bırıjine
sexwırandın	sexwırand	bısexwırine
strandın	strand	bıstrine
şandın	şand	bışine
şemırandın	şemırand	bışemırine
şeniqandın	şeniqand	bışeniqine
şewıtandın	şewıtand	bışewıtine
şkêrandın	şkêrand	bışkênine
tefandın	tefand	bıtefine
telıfandın	telıfand	bıtelıfine
temırandın	temırand	bıtemırine
terıkandın	terıkand	bıterıkine
teyısandın	teyısand	bıteyısine
tırsandın	tırsand	bıtırsine
werandın	werand	bıwerine
weşandın	weşand	bıweşine
xemılandın	xemıland	bıxemiline
xeşandın	xeşand	bıxeşine
zeliqandın	zeliqand	bızeliqine
zewıcandın	zewıcand	bızewıcine
zıvırandın	zıvırand	bızıvırine

Not : Birinci gruba ait bileşik fiillerin «andın» ile bitenleri de. emir şekillerini, yukarda gösterilen şekilde teşkil ederler:

vemırandın

vemırand

vemırine

BÖLÜM : 26

106. KURALA UYMAYAN FİİLLER

İki cins kurala uymayan fiil vardır.

Birinci cins kurala uymayan fiillerin kökleri, emir halinin muntazam bir şekilde teşkiline imkan vermezler. Fakat emir, şimdiki zaman ve gelecek zaman kiplerinin muntazam bir şekilde çekimini sağlarlar.

107. Bu tür fiillere ait örnekler:

Mastar :	Fil kökü :	emir :
Avêtin	avêt	bavêje
rêtin	rêt	birêje
mêtin	mêt	bimêje
sotın	sot	bisoje
patın	pat	bipêje
kotın	kot	bikoje
kuştın	kuşt	bikuje
dotın	dot	bidoşe
drûn	drû	bidrû
cûtın	cût	bico
jin	ji	biji
zan	za	bizê
ajotın	ajot	bajo
şuştın	şuşt	bışo
pan	pa	bipê
şkestın	şkest	bışkê
gotın	got	bibêje
kırın	kır	bike
bırın	bır	bibe
man (mayin)	ma	bimine
ditin	dit	bibine
nivin (nivistin),	nivi (nivist)	binive
ketin	ket	bikeve
malıştın	malışt	bimale
axaftın	axaft	baxêve
xwarın	xwar	bıxwe

xwendin
xwestin
hiştin

xwend
xwest
hişt

bıxwine
bıxwaze
bıhêle

BÖLÜM : 27

108. İkinci tür kurala uymayan fiillerin emir hali, şimdiki zaman veya şimdiki zaman ve gelecek kiplerinin çekimini sağlamaz.

Bu tür fiillerin en çok kullanılanları şunlardır:

Anin, hatın, herin, xıstın

Anin fiilinin emir hali **bine** dir. Bu emir, şimdiki zaman kipinin çekimini sağlamaz, fakat gelecek zaman kipinin çekimini sağlar.

Anin fiilinin şimdiki zaman kipi:

Ez tımın, tu tını, ew tine

Em tının, hon tının, ew tinin

Olumsuzu :

Ez na yênim, tu na yêni, ew na yêne

Em na yênın, hon na yênın, ew na yênın

Anin fiilinin gelecek zaman kipi:

Ez ê binım, tu ê bini, ew ê bine

Em ê binın, hon ê binın, ew ê binın

Hatın fiilinin emir hali **were** dir. Bu emir, ne şimdiki zaman ne de gelecek zaman kipinin çekimini sağlar.

Hatın fiilinin şimdiki zaman kipi:

Ez têm, tu tê, ew tê

Em tên, hon tên, ew tên

Olumsuzu:

Ez na yêm, tu na yê, ew na yê

Em na yên, hon na yên, ew na yên

Hatın fiilinin gelecek zaman kipi:

Ez ê bêm, tu ê bê, ew ê bê

Em ê bên, hon ê bên, ew ê bên

109. Bir geçişli ve bir geçişsiz fiilin çekim cetveli:

Kırın kır bıke, ketın ket bıkeve

Mode indicatif (Haber kipi)

Di'li geçmiş :

	mın kır	Ez ketım
	te kır	tu keti
wi,	wê kır	ew ket
	me kır	em ketın
	we kır	hon ketın
	wan kır	ew ketın

Miş'li geçmiş :

	Mın kırıye	ez ketıme
	te kırıye	tu ketiyi
wi,	wê kırıye	ew ketıye
	me kırıye	em ketıne
	we kırıye	hon ketıne
	wan kırıye	ew ketıne

Şimdiki zamanın hikâyesi :

	Mın dıkır	ez dıketım
	te dıkır	tu dıketi
wi,	wê dıkır	ew dıket
	me dıkır	em dıketın
	we dıkır	hon dıketın
	wan dıkır	ew dıketın

2. Şekil :

	Mın dıkırıye	ez dıketıme
	te dıkırıye	tu dıketiyi
wi,	wê dıkırıye	ew dıketıye
	me dıkırıye	em dıketıne
	we dıkırıye	hon dıketıne
	wan dıkırıye	ew dıketıne

Di'li geçmişin hikâyesi :

	Mın kırı bû	ez ketı bûm
	te kırı bû	tu ketı bû
wi,	wê kırı bû	ew ketı bû
	me kırı bû	em ketı bûn
	we kırı bû	hon ketı bûn
	wan kırı bû	ew ketı bûn

2. Şekil :

	Mın kırı bû bû	ez ketı bû bûm
	te kırı bû bû	tu ketı bû bû
wi,	wê kırı bû bû	ew ketı bû bû
	me kırı bû bû	em ketı bû bûn
	we kırı bû bû	hon ketı bû bûn
	wan kırı bû bû	ew ketı bû bûn

Mode optatif (istek kipi)

	Mın bıkıra	ez bıketama
	te bıkıra	tu bıketaya
wi,	wê bıkıra	ew bıketaya
	me bıkıra	em bıketana
	we bıkıra	hon bıketana
	wan bıkıra	ew bıketana

Mode Conditionnel (Şart kipi)

Passè (Geçmiş) :

	Mın kırı bûya	ez ketı bûma
	te kırı bûya	tu ketı bûya
wi,	wê kırı bûya	ew ketı bûya
	me kırı bûya	em ketı bûna
	we kırı bûya	hon ketı bûna
	wan kırı bûya	ew ketı bûna

2. Şekil (Geçmiş) :

	mın ê bıkıra	ez ê bıketama
	te ê bıkıra	Tu ê bıketaya
wi,	wê ê bıkıra	ew ê bıketaya

me ê bıkira	em ê bıketana
we ê bıkira	hon ê bıketana
wan ê bıkira	ew ê bıketana

Mode Subjonctif (Dilek kipi)

(Şimdiki zamanın hikayesi) :

Mın kırı bıwa	ez ketı bıwam
te kırı bıwa	tu ketı bıwa
wi, wê kırı bıwa	ew ketı bıwa
me kırı bıwa	em ketı bıwan
we kırı bıwa	hon ketı bıwan
wan kırı bıwa	ew ketı bıwan

Not : Dilek kipinin geçmiş zamanı için şu iki şekil de kullanılır:

1. Şekil :

Mın kırı be	ez ketı bam
te kırı be...	tu ketı ba...

2. Şekil :

Mın ê kırı be	ez ê ketı bam
te ê kırı be	tu ê ketı ba
.....	.....

Mode Indicatif (Haber kipi)

Şimdiki zaman :

Ez dıkım	ez dikevım
tu diki	tu dikevi
ew dike	ew dikeve
em dıkın	em dikevın
hon dıkın	hon dikevın
ew dıkın	ew dikevın

Gelecek zaman :

ez ê bıkıım	ez ê bıkevım
tu ê bıki	tu ê bıkevi

ew ê bıke	ew ê bıkeve
em ê bıkın	em ê bıkevin
hon ê bıkın	hon ê bıkevin
ew ê bıkın	ew ê bıkevin

Mede Subjonctif (dilek kipi)

Şimdiki zaman ve gelecek:

ez bıkıım	ez bıkevım
tu bıki	tu bıkevi
ew bıke	ew bıkeve
em bıkın	em bıkevin
hon bıkın	hon bıkevin
ew bıkın	ew bıkevin

2. Şekil :

Ko ez kırı bıım	ko ez ketı bıım
ko tu kırı bi	ko tu ketı bi
ko ew kırı be	ko ew ketı be
ko em kırı bıın	ko em ketı bıın
ko hon kırı bıın	ko hon ketı bıın
ko ew kırı bıın	ko ew ketı bıın

110. İşaret edelim ki **bûn** (verbe être) fiilinin aşağıdaki kipi kullanılır:

ko ez bıım	ko em bıın
ko tu bi	ko hon bıın
ko ew bi	ko ew bıın

111. Malikiyet fiili **hebûn**, birinci grup zamirler ile çekildiği zaman **mevcut olmak** anlamını verir. Bu sebeple, tabii olarak **bûn** fiilinin takılarını alır:

Ez heme, ez hebûm...

112. Birinci grup bileşik fiillerin en çok kullanılanları:

Anin: deranın, danin, hılanin.

Bûn: rabûn, vebûn.

Dan: berdan, dadan, derdan, hıldan, vedan, badan.

Avêtin: hılavêtin.

Hatın: dahatın.

Ketin: daketin, raketin, derketin.

Kırın: dakırın, derkırın, hılkırın, rakırın, rêkırın, vekırın, çêkırın.

Kışandin: hılkışandin, dakişandin.

Kuştin: vekuştin.

Şandin: weşandin, daweşandin, vereşandin.

Mırandın: vemırandın.

Xıstin: daxıstin, derêxıstin, raxıstin, têxıstin.

Xwarın: vexwarın.

Xwendin: vexwendin.

113. Birinci grup bileşik fillerin teşkiline yardım eden başlıca

ön ekler :

Ve Vebûn, vedan, vejandin, vekırın, vekuştin, vereşandin, veniştin, vexwarın, vexwendin.

Ra Rabûn, rakişandin, rakırın, raxıstin.

Rê Rêkırın, rêdan.

Der Deranın, derdan, derêxıstin, derketin, derkırın.

Da Dadan, dahatın, daketin, danin, daweşandin, dakırın.

We Weşandin.

Hıl Hılanın, hılavêtin, hılawıstin, hıldan, hılkışandin, hılkırın, hılmaştın, hilperiştin.

Rû rûniştin.

Ber Berdan.

Wer Wergirtin.

BÖLÜM : 28

Z A R F (Hoker)

114. Başlıca basit ve bileşik zarflar

Yer zarfları :

Lı dereke dın, dormador, dı dora... de, he, ha, ji vir da, ji wê da, lı hundurê, ji derve, dı pışt... de, dı pêş de, lı paş, lı pêş, jorin, jêrin, lı vir, lı hire, lı wê, dûr, lı her derê, ji dûrve, lı kû, lı ber, lı paş, vê derê, wê derê, kêlekê, lı kû derê, kûda, virda, wêda, rex, çarnıkar.

Zaman zarfları :

Hingê, iro, wextê ko, hema, demberê, berê, beri, zûka, zûkani, herhal, daimen, ji hingê ve, eydi, ji vir ve, dawl, tali, paşê, duhi, pêr, sibeyni, sibe zû, pêrar, dı cih de, bitirpêr, nagehan, dı wextê berê da, borani, tu car, niho, car car, kengê, carına, pericar, bıstki, hero, isal, zû, dereng, derengani, çı çax, kingê, tavil, hêj, ji mêj ve, zûda, gavekê, hertım, hergav, tım, par, şeva dı, şeva dıtır.

Azlık-çokluk zarfları :

Bes, çend, hêj, bı xwe, hındık, kêm, çıqas, hinde, zehf, gelek, pır, bêtir, pırtır, hiçne, kêmtır, ewçend, heke, ger, eger, hevqas, zeyde, hew, ew çend, ew qend, çıqend.

Hal zarfları :

Holê, wiha, wilo, werge, ji, pev re, bı hev re, zor, qewi, xıraptır, çêtir, layıqtır, bı qasi, çito, çawan, qesdane, baştır, çıma, çire, nemaze, lez, durust, qenc, hêdi, hêdika, hêdi hêdi, dor bı dor, bere bere, ci bı ci, cot bı cot, yeko yeko, bı paki, bı rastı, pê der pê, rû bı rû, rasterast.

Olumluluk zarfları :

Bêguman, bêşik, belê, erê, dibe ko, nexwe.

Olumsuzluk zarfları :

Nî, ne, na, no, me, tu, yek car, hiç, qet.

115. İşaret edelim ki **bî, i, ane, ahi** ve **ka** edatlarının yardımıyla birçok yer zarfları teşkil olunmaktadır.

Örnekler :

Bî rasti, bî paki, bî edeb, bî nermi, bî dıqet, bî çelengi, bî sıvıkahi, aqılane, mirane, comerdane, cıwanmêrane, ehmeqane, şehsiwarane, bî dızika ve b.g.

BÖLÜM : 29

116. EDAT (DAÇEK)

Basit ve bileşik edatlar:

lı, ji... re, pışti, beri, bî... re, dıgel, dı nav... de, dı... de, der, ji, ji... ve, paş, lı paş, hema, lı ber, pêş, dı dema, lı, dı nıziki... de, tevi, ewe, heçi, jê pê ve, her çend ji, ji xeyni, dı... re, bî, dı nav re, lı ba, lı cem, lı nık, ber bî, ber bî ve, bê, gava, lı gora, dı bın... de, lı ser, dı ser... re, dı bın... re, eve, dı nav bera, dı nav beyna, ji ber vê yekê, dı tenışta... de, lı cihê, seba, bal, lı pêş, pey, dû, ango, qandi.

BÖLÜM : 30

117. BAĞLAÇ (Gıhanek)

Basit ve bileşik bağlaçlar :

Jı, holê, wıha, wılo, ji ber ko, her çend ji, wek, mina, ango, û, gava, wekê, lê, ji qeneve, hem, werge, an, lewra, ji lewra,

kengê, çendane, pışti ko, an ne, heke, bıla be, her hal, ta ko, da ko, heta ko, hema ko, beriya ko, ji ber vê yekê, ji dema ko, ji wextê ko, ne, ditki, her weki, ko, bi şertê ko, lewma.

118. ÜNLEM (Baneşan)

Basit ve bileşik ünlemler:

Ax li min! Ax li min ezê! Ax li min ezê! Hey! Ho! Ya! Lo! lo lo! Lê! Lê lê! Hey lê! Hey lo! Ax! Geli! Way! Way li min! Way li min ezê! Way li min ezê! Ya bo! Ya dê!

«Geli» ünlemi bilhassa hitabette kullanılır. Örnek:

Geli Kurdan! Geli welatıyan!

Lê ve lo ünlemleri kelimenin sonuna eklendikleri zaman ê ve o şeklinde kullanılırlar:

Dotmamê! Keçê! Pısmamo! Hevalo!

119. Çeşitli cümleler ve ifade şekilleri:

Ez ji Dıyarbekrê tēm. Ez dıçim Dıyarbekrê. Min ji wi re kitêbek da. Min kitêbek da wi. Min çirokek got wi. Min çirokek got ê. Min kitêbek da yê. Roj ji bona hemıyan dibırıqe. Dûhi êvarê, brayê min, bi çend hevalan re çû sinemayê. Ez bi ditina we gelek bextıyar im. Gul, çiçekeke bîhindar e. Zaro bi qelemma xwe wazifa xwe ya kurdi dinivise. Ez ê te bîbım mal. Bavê te li mal e. Te xırabı kır, te dê biêşinin. Hêj wext dibore, ew bi nesaxıya xwe dihesse. Ev kitêb ji bona te ye. Ez ji te hez dıkım. Ez heji te dıkım. Ez bawer dıkım ko ew nesax e. Wan dıxwest ko em guhdarıya dengbêji bıkın. Eve mırovê ko min dûhi dit. Navê xwe ji min re bêje.. Min navê xwe ji te re got. Min navê xwe got wi. Ez eydi ni zanım li kû me. Eve kitêba xweha te ya mezin. Taxeyek ji taxeyên bajêr i dūr. Daxwaza min hemi eve ko hon serfiraz bıın. Ez minêkarım ko hon poşman me bıın. Bawer dıkım ko zaro hemi baş ın. Divê bıfıkırın ko wext dibore. Bıdın eqlê xwe ko wext dibore. Gava serma tê fıın teyır dıçın germıyanan.

Stêr dibırıqın. Yên ko dibırıqın stêr in. Ez ji we re dibêjim. Ji we re ye ko ez dibêjim. Ew şayesteye ko diyariyekê bıdın ê. Ez aızanım ko hon lı wê bûn. Ez guman dıkım ko ew bê. Na keve serê mın ko ew bê. Ez axaftına mirovan dibıhisım. Ez guh dıdım reyına beyan. Ez dıxwazım herım. Ez dıkım herım. Mın divê, ez iro kaxezekê bınvısım.

FRANSIZCA - KÜRTÇE - TÜRKÇE GRAMER TERİMLERİ

Accord, n.	Hevgirêdayi, m.	Uygunluk
Adjectif, n	Rengdêr, m.	Sıfat
Adjectif demonstratif	Rengdêra îşarki	İşaret sıfatı
Adjectif indèfını	Rengdêra nebınavkırı	Belirsiz sıfat
Adjectif interrogatif	Rengdêra pırsıyarkı	Soru sıfatı
Adjectif numeral	Rengdêra jmarın	Sayı sıfatı
Adjectif numeral cardinal	Rengdêra jmarın ya rasteder	Asal sayılar
Adjectif numeral ordinal	Rengdêra jmarın ya paydayi	Sıra sayılar
Adjectif qualitatif	Rengdêra wesfın	Nitelik sıfatı
Adverbe	Hoker, m.	Zarf
Article, n.	Veqetandek, m.	Tanım harfl
Affirmatif	Erini	Olumlu
Analyse, m.	Hûrındari, m.	Tahlil
Attribut, n.	Xuyadar, m.	Yükleç
Comparatif	Berhevda	Kıyaslama sıfatı
Complément	Serve	Nesne, tümleç

Complément direct	Serveya rasteder	Düz tümlec
Comlément indirect	Serveya nerasteder	Dolaylı tümlec
Composé	Hevedudani	Bileşik
Conjonction, m.	Gıhanek, m.	Bağlaç
Conjuguer	Leparandın	Fiil çekimi
Conjuguèson	Laperi, m.	
Consonne, m.	Dengdar, m.	Sessiz harf
Dèclinaison, m.	Tewang, m.	İsim çekimi
Dècliner	Tewandın	İsim çekmek
Dèuxième personne	Kesê diwemin	İkinci şahıs
Diph tongue, m.	Pevdak, m.	Tek ses veren çift harf
Diminutif	Hûredar	Küçülüm
Feminin, n.	Mê, m.	Dişi
Forme, m.	Drûv, n.	Biçim
Forme interrogative	Drûvê pırsıyarki	Soru biçimi
Former	Drûvandın	Teşkil etmek
Futur	Dema paşi	Gelecek zaman
Genre, n.	Zayend, m.	Cins
Grammaire, m.	Rêzman, m.	Dilbilgisi
Groupe, n.	Tof, m.	Grup, küme
Histoire	Dirok, m.	Tarih
Indèpendant	Bıserxwe	Bağımsız
Infinitif	Rader, m.	Mastar
Imparfait	Boriya berdest	Şimdiki zamanın hikâyesi
Interjection, m.	Baneşan, m.	Ünlem
Interrogatif	Pırsini	Soru
Lettre, m.	Tip, m.	Harf
Littérature, m.	Vije, m.	Edebiyat
Locution, m.	Pêwar, n.	Yerel, lokal
Majuscule, m.	Gırdek, m.	Büyük harf
Minuscule, m.	Hûrdek,	Küçük harf

Mode, n.	Rawe, m.	Kip (fiil k.)
Mode conditionnel	Raweya gerini	Şart kipi
Mode impèratif	Raweya fermani	Emir kipi
Mode indicatif	Raweya pêşkeri	Haber kipi
Mode infinitif	Raweya rader	Mastar
Mode optatif	Raweya gerane,	Istek kipi
Mode participe	Raweya çêbiwar	İsim ve sıfat fiil..
Mode subjonctif	Raweya bıłani	Dilek kipi
Mot, n.	Bêje, m. Pırs, m.	Kelime
Mot invariable	Bêjeya neguhêrbar	Değişmez kelime
Mot variable	Bêjeya guhêrbar	Değişen k.
Negatif	Neyini	Olumsuz
Neutre	Nêtar	Nötr
Nom, n.	Nav, n.	İsim
Nom commun, n.	Pirenav, n.	Kollektif isim
Nom propre, n.	Serenav, n.	Özel isim
Nom composé, n.	Navê hevedudani	Bileşik isim
Orthographe, m.	Rastnivisi	İmla usulü
Particule	Veqetandek, m.	İyelik takısı
enclitique, m.	Dema borl	Geçmiş zaman
Passè (temps)	Boriya têdayi	Di'li geçmiş
Passè-composé	Boriya dûdar	Miş'li geçmiş
Passè-simple	Birên qısetê	
Partie du discours	Komek, m.	
Phrase, m.	Pirejmar, m.	Çoğul
Pluriel, n.	Boriya çiroki	Di'li geçmişin hikâyesi
Plus-que-parfait	Newşe, m.	Şiir
Poésie, m.	Helbest	
Poète, n.	Newşekar,	
	Helbestvan	
	Newşekar,	
Poëtesse	Helbestvan	

Positif	Belani	Müsbet
Première personne	Kesê yekemin	Birinci şahıs
Présent	Dema niho	Şimdiki zaman
Préverbe, n.	Berlêker	Fiil öncüsü (ön eki)
Préposition, m.	Daçek, m.	Edat
Pronom, n.	Pronav, n.	Zamir
Pronom contractê	Pronavê	Bileşik veya
	lihevıstı	kısaltmalı zamir
Pronom demonstratif	İşaret zamiri	Pronavê işarki
Pronom indefini	Pronavê	Belgisiz zamir
	nebinavkırı	
Pronom interrogatif	Pronavê pırsıyarki	Soru zamiri
Pronom personnel	Pronavê kesin	Şahıs zamiri
Pronom possessif	Pronavê xwediti	Malikiyet zamiri
Pronom relatif	Pronavê girêki	İlgi zamiri
Prosatcur, n.	Pêşekar	
Prose, m.	Pêşe, m.	
Proposition, m.	Hevok, m.	Cümle
Racine, n.	Ra, n.	Kök
Radical, n.	Rader, n.	Fiil kökü
Ryme, m.	Hevden, n.	
Singulier, n.	Yekejmar, n.	Tekil
Substantif, n.	Navder, n.	İsim
Sujet, n.	Kırde, n.	Özne, fail
Superlatif	Berhemın	Büyültme sıfatı
Syllabe, m.	Kit, m.	Hece
Syntaxe, m.	Tevgerzani, m.	Söz dizimi
Terme, n.	Navlêk, m.	Terim
Terminaison, m.	Dawini, m.	Takı (son ek)
Troisième personne	Kesê sewemin	Üçüncü şahıs
Verbe, n.	Lêker, m.	Fiil
Verbe à la voie active	Lêkera lebati	Aktif fiil

Verbe à la voie passive	Lêkera tebati	Pasif fiil
Verbe auxiliaire	Lêkera arıkar	Yardımcı fiil
Verbe composé	Lêkera hevedudani	Bileşik fiil
Verbe impersonnel	Lêkera nekesin	Gayrişahsi fiil
Verbe intransitif	Lêkera negarani	Geçişsiz fiil
Verbe irrègulier	Lêkera bêrêz	Kurala uymayan fiil
Verbe personnel	Lêkera kesin	Şahıslı fiil
Verbe pronominal	Lêkera pronavki	Dönüşlü fiil
Verbe régulier	Lêkera rêzdar	Kurala uyan fiil
Verbe simple	Lêkera xwerû	Basit fiil
Verbe transitif	Lêkera gerani	Geçişli fiil
Vers, n.	Şewane, m.	Nazım
Versifier	Şewane kırım	Nazım haline getirme
Vocatif	Hodeng	Ünlem
Voix, m.	Deng, n.	Ses
Voyelle, m.	Dengdêr	Sesli harf
Voyelle courte	Dengdêra kurt	Kısa sesli harf
Voyelle longue m.	Dengdêra dirêj	Uzunsesli harf

İsimlerin sonuna konan **n** harfi, kelimenin **nêr** (erkek); **m** (dişi olduğunu işaret etmektedir.)

